

Výklad audiovizuálního práva

Ivo Telec

V následujícím příspěvku podávám výklad audiovizuálního práva, převážně českého. Uvozují jej textem § 6 *zákona č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých (autorského zákona)*, ve znění pozdějších předpisů. Pro tento zákon používám zkratku AZ. Pro *zákon č. 273/1993 Sb., o některých podmínkách výroby, šíření a archivování audiovizuálních děl, o změně a doplnění některých zákonů a některých dalších předpisů*, ve znění pozdějších předpisů, používám zkratku AVZ. Ostatní zkratky snad budou čtenářům zřejmé. K § 6 AZ připojuji vlastní redakční označení jeho obsahu v úvodní hranaté závorce, neboť se tak již stalo v naší odborné literatuře dobrým zvykem.

§ 6

Dílo filmové

[Složky, celek, výkon práva] Autoři jednotlivých složek filmového díla nebo díla vyjádřeného podobným způsobem udělují výrobci svolení k užití díla smlouvou. Autorské právo k dílu takto vytvořenému jako celku vykonává výrobce.

Souvisící předpisy: § 4 odst. 3, § 8 odst. 2, § 15 odst. 3, § 17 odst. 5, § 32 odst. 4, § 33, § 36, § 39 odst. 1 AZ, OZ, čl. 14, čl. 14bis, čl. 15 odst. 2 Revidované úmluvy bernská, Dohoda mezi vládou Československé socialistické republiky a vládou Italské republiky o filmové spolupráci (vyhl. č. 76/1968 Sb.), Úmluva o mezinárodním zápisu audiovizuálních děl (sděl. č. 365/1992 Sb.), Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů č. 3, 5 a 8 (sděl. č. 209/1992 Sb.), Všeobecná dohoda o clech a obchodu 1947 (sděl. č. 191/1995 Sb.), dekr. pres. rep. č. 50/1945 Sb. z. a n., o opatřeních v oblasti filmu, zák. č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), zák. č. 468/1991 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, zák. ČNR č. 483/1991 Sb., o České televizi, zák. ČNR č. 103/1992 Sb., o Radě České republiky pro rozhlasové a televizní vysílání, zák. ČNR č. 241/1992 Sb., o Státním fondu České republiky pro podporu a rozvoj české kinematografie, zák. č. 597/1992 Sb., o zrušení Československého rozhlasu, Československé televize a Československé tiskové kanceláře,

zák. ČNR č. 36/1993 Sb., o některých opatřeních v oblasti rozhlasového a televizního vysílání, AVZ

Z literatury: *Forman, P.*: Divadlo a jeho právo. Sout. a tvorba 1941/3. Filmové zpracování literárních děl s hlediska autorského práva. Práv. 1940/5/6. Zvukofilmová práva k literárnímu dílu. Sout. a tvorba 1942/8. *Heller, J.*: Úvod do práva kinematografu. In: Sb. věd práv. a stát. XIII. *Hoetzel, J.*: Dr. Karel Knap, advokát: Přehled práva filmového. Praha 1945, str. 396, XV. Svazek 36. Knihovny Filmového kurýru. Nákladem Pražské akciové tiskárny. Práv. 1945/3. *Hora, J.*: Filmové právo. Praha 1937. *Jahn, B.*: Divadlo a jeho právo v teorii a praxi. Sout. a tvorba 1941/7. *Jiša, Z.*: Některé autorsko-právní otázky vznikající v souvislosti s přípravou a provozováním programů Laterny magiky. Soc. zák. 1962/s. 176 an. Úvahy k některým otázkám autorského práva v Laterně magice. Práv. obzor 1962/10. *Knap, K.*: Autorské právo k filmovému dílu – POLSKO. In: Akt. ot. práva aut., práv prům. a práva sout. Sbor. Praha 1970/I. Dr. Georg Roeber: Die Urheberschaft am Film, Probleme und Aufgaben der Rechtsreform. (Schriftenreihe der UFITA, Band 3, Verlag für angewandte Wissenschaften, Baden-Baden, str. 49.). Čas. pro mez. právo 1957/s. 375 an. Dr. Karel Scheinpflug: Problémy kinematografie v autorském právu. Vyšlo v říjnu 1945 jako 1. svazek Sbírký studií a monografií Právnické a hospodářské knihovny Českosl. kompasu v Praze (řídí Dr. Josef Slezák a Dr. Jaroslav Štěpina). Vydání první, stran 143, cena brož. Kčs 57,-. Práv. praxe 1944/45/4/5. Filmurheberrecht. UFITA XV. Na okraj problému zvláštních honorářů hudebních skladatelů a textařů. Práv. praxe 1944/45/3. Přehled práva filmového. Praha 1945. *Kříž, J.*: Aktuální otázky autorského práva v oblasti kabelové televize. Práv. 1985/12. Autorství k filmovému dílu a jeho konstrukce v československém autorském právu. Práv. 1977/8. K otázce autorského díla jako společenské a právní kategorie se zřetelem na specifiku děl filmových. Práv. 1976/1. Současný stav techniky a její vliv na otázky autorského práva. In: Akt. ot. práva aut. a práv prům. Sbor. Praha 1989. Televizní díla jako zvláštní kategorie děl autorských. Práv. 1982/11. Video jako společenský jev a aktuální problém autorského práva. In: Akt. ot. práva aut. a práv prům. Sbor. Praha 1987. *Kříž, J. – Holcová, I. – Kordač, J.*: Problematika ochrany autorských práv u děl filmových a děl vyjádřených podobným způsobem. Prům. vlast. 1994/9. *Lichtenberg, O.*: Video a paragrafy. Amat. film a video 1989/8/9. *Luby, Š.*: Autorské práva na filmové díla. In: Práv. štúd. 1978. Die rechtliche Beschaffenheit des Tonfilms und der Anspruch auf Tantiemen nach slowakischem Recht. UFITA 1938/s. 309 an. Filmové dílo v novom autorskom práve. Práv. obzor 1966/3. *Knap K.*, Přehled práva filmového, Praha (Filmový kurýr) 1945, strán 396, cena 150,- Kčs. PO 1946/1/2. *Scheinpflug K.*, Problémy

kinematografie v autorském právu, Praha (Čsl. Kompas) 1945, strán 143, cena 57 Kčs. Práv. obzor 1946/1/2. 43. Zvukový film a autorské práva účastníků. Práv. obzor 1943/5. *Malovský-Wenig, A.*: Několik myšlenek o novém autorském právu filmovém. Práv. 1955/4. *Procházka, J.*: Film v právu původském. Praha 1947. Ochrana titulu filmového díla. Sout. a tvorba 1947/7–8/9. Ochrana výkonných umělců (herců a zpěváků) při dubbování zvukových filmů. Sout. a tvorba 1947/1. Otázka provozovacích honorářů hudebních skladatelů ve zvukovém filmu. Práv. 1945/1. O zfilmování literárních děl. Sout. a tvorba 1947/4. I. Mezinárodní kongres filmových umělců a techniků v Mariánských Lázních. Sout. a tvorba 1947/8/9. *Pužman, J.*: Dr. Karel Knap: Přehled práva filmového, Knihovna Filmového kurýru sv. 36. Praha, 1945, str. 396 + XVI, cena brož. 150 k. Práv. praxe 1944/45/3. *Scheinpflug, J.*: Kolektivní smlouva Syndikátu českých spisovatelů s filmovou výrobou. Sout. a tvorba 1947/5. Problémy kinematografie v autorském právu. Praha 1945. Systematické zařazení předpisů o filmu v našem právu a ochranná doba. Práv. 1945/2. *Söhnel – Knap, K.*: Filmurheberrecht in Böhmen und Mähren. UFITA XV. *Šebek, M. – Železný, O.*: Filmová distribuce. Praha 1958. *Švidroň, J.*: Jan Bleszynski, Prawo autorskie, Warszawa 1985, strán 235. Práv. obzor 1986/8. K autorství filmového díla. Práv. 1987/10. *Telec, I.*: Podniková videostudia. Mod. říz. 1990/6. Videozáznamy a tvůrčí činnost. Nár. výb. 1990/4. *Valenta – Čejka*: Das Tonfilmwerk nach dem im Protektorat Böhmen und Mähren geltenden Rechte. UFITA XVI. *Weiss*: Der Klangfilm und das Urheberrecht der Darsteller. Prag. Jur. Zi et. XIII. *Würtherle, J.*: K problematice televizního díla. In: Osobnomajetková práva. Sbor. Bratislava 1968. *Železný, O.*: Charakter filmového díla. Praha 1961.

Výklad k větě první:

1. Ust. § 6, které zakotvuje (společně s § 33 o době trvání majetkových autorských práv a s některými dalšími dílčími ust.) základy audiovizuálního práva soukromého, je v porovnání s vyspělými soudobými úpravami zahraničními velmi strohé (a navíc zcela atypické). Tím může vyvolávat aplikační obtíže a nezbývá než je podrobně vykládat doktrinárně, jestliže neustálená, útržkovitá a spíše jen náhodná soudobá soudní judikatura je pro svou rozpornost a značnou výkladovou nevyjasněnost v tomto směru prakticky nepoužitelná.

Ust. § 6 upravuje dva zvláštní druhy uměleckých děl, a to jednak dílo filmové, jednak dílo vyjádřené podobným způsobem jako dílo filmové (např. dílo televizní, dílo videografické aj.) V původním znění AZ před novelou z roku 1990 bylo namísto výrazu dílo vyjádřené (podobným způsobem) použito slovo vytvořené,

což bylo zák. č. 89/1990 Sb. upřesněno v souladu s úředním českým překladem RÚB. V mezinárodním právu se ale i přesto objevuje výraz díla podobně **vytvořená** („works created by a process analogous to cinematography“) – podle čl. 4 odst. 3 anglického znění regionální *European Convention relating to questions on copyright law and neighbouring rights in the framework of transfrontier broadcasting by satellite*, podepsané ve Štrasburku 11. 5. 1994, již se ale naše republika neúčastní.

Oba druhy děl, resp. skupiny druhů děl, vyžadují samostatnou legislativní úpravu, což platí i o jiných tzv. dílech kolektivních (hromadných), do nichž obě tato díla povahově patří. Zejména dílo filmové lze označit jako výrazné kolektivní dílo, přestože mohou z tohoto jeho povahového pojetí existovat v konkrétních případech výjimky. Účast jednotlivých tvůrců na vzniku filmového apod. vyjádřeného díla jako celku ovšem není vždy rovnocenná ani stejnorodá, což platí podobně o dílech souborných (srov. zejména § 4). Legislativní jazyk AZ nezná (oproti předchozímu zákonu z roku 1953) výraz **díla kolektivní**. Ani však jejich význam povahově (nebo jinak) nevyklučuje ze svých ustanovení. Naopak lze říci, že se jimi významově zabírá, aniž je ale takto výslovně pojmenovává.

Filmová apod. vyjádřená díla bývají považována za quasisouborná díla, za jejich vyšší tvůrčí formu, a to v důsledku zpravidla vyšší tvůrčí úrovně uspořadatelsko-zpracovatelské apod. činnosti režiséra a jejího vyššího tvůrčího výsledku. – Oproti úrovni tvůrčí činnosti toho, kdo uspořádal souborné dílo, a oproti tvůrčí úrovni výsledku uspořádání. Tyto závěry vyplývají z odlišné umělecké povahy obou druhů děl. (Srov. k tomu dílo souborné podle § 4.)

Kromě toho se umělecká tvorba těchto děl vyznačuje i tvůrčími rysy zpracování jednotlivých užitých děl (§ 3 odst. 1), stejně jako i spojením více děl (§ 5). Často bývají zjevné i tvůrčí rysy spoluautorské (§ 7). (Některá zahraniční zákonodárství výslovně počítají s těmito díly jako s díly spoluautorskými. Částečně je k tomu navádí i evropské komunitární právo.) Při posuzování umělecké povahy filmových apod. vyjádřených tzv. kolektivních děl je zapotřebí zvážit všechny možné povahové rysy, které přinejmenším potenciálně přicházejí v úvahu a které přinášejí i své právní důsledky.

Díla filmová a díla vyjádřená podobným způsobem jsou vnímatelně vyjádřena zpravidla ve zvukově obrazové podobě, vnímatelné zrakem a sluchem, a to prostředky filmové apod. záznamové, reprodukční, promítací apod. techniky. Pro tato díla je povahově příznačná tvůrčí kumulace řady výrazových uměleckých prostředků (světla a stínů, zvuků, včetně hudby, tvarů, barev, iluzí filmového pohybu, času a prostoru, stříhu a montáže aj.).

Vznik, ochranu a užití děl filmových apod. vyjádřených je nutno odlišovat od

užití jiných děl (např. od díla divadelního) audiovizuálními technickými vyjadřovacími prostředky, kdy se jedná jen o pouhou reprodukci (o způsob užití) těchto jiných děl těmito technickými prostředky. Nebo-li, pouhou audiovizuální technickou reprodukcí se ještě určité dílo nestává dílem filmovým apod. vyjádřeným, resp. neztrácí svou autorskoprávní povahu odlišného díla.

2. Díla filmová a díla vyjádřená podobným způsobem bývají v praxi někdy souhrnně označována, a to i pod mezinárodním (a zvláště pod francouzským) vlivem, jako „díla audiovizuální“. Pro celou tuto třídu uměleckých děl, popř. děl vědeckých (srov. např. některé populárně vědecké filmy aj.), je totiž signifikantní jejich vnímatelné vyjádření zvukově obrazovou (audiovizuální) podobou, vnímatelnou zrakem a sluchem, a to již zmíněným prostřednictvím filmové, televizní aj. audiovizuální techniky. (Označení „díla audiovizuální“ zná i mezinárodní právo, jakož i naše vnitrostátní právo veřejné – viz níže, přičemž toto označení bývá zjednodušeně a nepřesně /tj. paušalizujícím způsobem/ používáno i tam, kde je dílo vyjádřeno pouze obrazem a vnímáno jen zrakem, tj. např. u němého filmu.)

RÚB ve své mezinárodněprávní sféře vychází z principu asimilace „děl vyjádřených podobným způsobem jako díla filmová“ dílům filmovým. (Srov. čl. 2 odst. 1, který v úředním českém překladu hovoří o **filmových dílech, jímž jsou postavena na roveň díla vyjádřená způsobem obdobným filmu**). Příslušná ust. čl. 14 a 14bis obsahují jednak výlučná práva na užití děl k vytvoření filmu, jednak výlučná práva k dílu filmovému jako zvláštnímu novému dílu původnímu, což platí i pro díla vyjádřená podobným způsobem.

VÚAP výslovně uvádí filmová díla ve svém demonstrativním výčtu děl v čl. 1. Nestanoví ale žádná zvláštní filmová práva jako *iura conventionis*.

3. Filmovým ani podobně vyjádřeným dílem není každé (pouhé) zachycení skutečnosti filmovou, televizní aj. audiovizuální technikou. Tzn. není jím takový výsledek činnosti, který nespĺňuje legální pojmové znaky díla podle AZ. S těmito „nedíly“ v autorskoprávním smyslu se můžeme setkat např. u některých rutinně mechanických reportážních zachycení osobních, rodinných apod. událostí, jako svateb, promócí apod., zpravidla postrádajících jedinečně osobitě umělecké ztvárnění. (Srov. obdobně též u děl fotografických.) AZ ovšem nezná pro tento okruh výsledků činnosti žádnou zvláštní výlukou ze svých ustanovení, a proto je zapotřebí vždy jednotlivě posoudit každý takovýto ideální výsledek reportážní apod. činnosti, a to s ohledem na jeho potenciálně možnou ochranu autorským právem. (Jistým orientačním podkladem pro úsudek je i cit pro filmové apod. umění.)

4. Pokud jde o díla filmová, lze je rozlišovat, aniž tak ovšem AZ činí, dvojího druhu:

– filmová díla kinematografická (někdy jen jako „kinematografická díla“), kte-

rá jsou určena k užití (zpravidla k užití veřejnému), spočívajícímu v promítání kinematografickou projekcí (zpravidla ve veřejných kinech)

- filmová díla televizní (televizní filmy, angl. *television films*), která jsou určena k vysílání televizí. (Jde též o veřejné užití, ponecháme-li stranou možné soukromé užití průmyslovou televizí apod.). (K tomu srov. Art. 2 par. 1. *European Agreement concerning programme exchanges by means of television films /Arrangement européen sur l'échange des programmes au moyen de films de télévision/*, podepsané v Paříži 15. 12. 1958. Česká republika se ale této mezinárodní úmluvy regionální evropské působnosti neúčastní.)

Diferenciace obou druhů filmových děl vychází nejen z některých odlišných uměleckých a produkčně technických způsobů jejich tvorby, ale zejména z odlišných způsobů jejich užití (tj. vychází se ze šíření kinematografickým způsobem nebo ze šíření televizním vysíláním).

Význam této autorskoprávní diferenciace je i veřejnoprávní (viz zák. ČNR č. 241/1992 Sb., o Státním fondu České republiky pro podporu a rozvoj české kinematografie, ve znění pozdějších předpisů, který se týká pouze filmových děl kinematografických).

Ust. § 36 odst. 2 písm. a) pak v souvislosti s právy výkonných umělců hovoří o **výrobě filmů určených k veřejnému promítání**. Z toho lze dovodit, že film může být právně určený nikoli jen (nebo výlučně pouze) k veřejnému promítání, ale i k užití v soukromí. Kromě toho nezbyvá než poznamenat, byť to z § 36 odst. 2 písm. a) zcela nevyplývá, že výraz „film“ není v právním jazyce totéž co filmové dílo. Lze si představit i takový film, tzn. nehmotný výsledek činnosti vyjádřený specifickou podobou, který pojmové znaky filmového díla podle § 6 nesplňuje. (V neprávním jazyce bývá slovo „film“ navíc používáno i pro filmový pás apod. věc, na níž je filmové dílo hmotně zachyceno.)

I pro dnešní praxi a některé výkladové spory mohou být orientačně užitečné některé účelové veřejnoprávní definice, obsažené v § 5 dříve platné vyhl. č. 31/1967 Sb., o určení podniku Československý Filmexport a Československé televize k některým činnostem při vývozu a dovozu filmů a televizních záznamů. Podle tohoto ust. se **filmem**, jak kinematografickým, tak i televizním, rozumělo „*ucelené filmové dílo, k němuž se postupuje výhradní právo jako k celku*“. „*Filmovými materiály všeho druhu*“ se podle cit. vyhl. č. 31/1967 Sb. rozuměly „*pozitivní kopie nebo jiné druhy rozmnožovacích materiálů*“, což platilo i pro televizní materiály. „*Televizním záznamem*“ se pak rozumělo „*zachycení televizního díla jinou než filmovou technikou*“, přičemž byl tento pojem použit i v jiných předpisech administrativního charakteru.

5. Výraz kinematografická díla se – na místo jazykově širšího, avšak synonym-

ního, výrazu filmová díla kinematografická, objevuje i v mezinárodním právu – srov. Art. 3, a) *European Convention on cinematographic co-production (Convention européenne sur la coproduction cinématographique)*, podepsanou ve Štrasburku 2. 10. 1992, k níž se připravuje přístup naší republiky, a některé další finanční a obchodní aktivity na tomto poli a v evropském regionu, vycházející zejména z podnětů Francie. S výrazem kinematografická díla souvisí i výraz kinematografické filmy, o nichž pojednává čl. IV *Všeobecné dohody o clech a obchodu 1947 (GATT)*, viz příl. *Dohody o zřízení Světové obchodní organizace (WTO)*, sděl. č. 191/1995 Sb., když hovoří o promítacích kontingentech.

Termín „*kinematografická díla a díla zhotovená podobným způsobem*“ znal i dříve platný zák. č. 218/1926 Sb. z. a n., o původském právu k dílům literárním, uměleckým a fotografickým (o právu autorském).

6. Mezi díla vyjádřená podobným způsobem jako díla filmová patří zejména:
  - díla televizní, tzn. specifický druh (vesměs uměleckých) děl, odlišný od děl filmových (i od filmové televizních).

Stejně tak sem patří poměrně široká a rozsahem dosti neurčitá třída:

- ostatních děl vyjádřených podobným audiovizuálním (technickým) způsobem jako díla filmová. Tato skupina děl se stále rozvíjí vzhledem k technickému vývoji záznamové a reprodukční techniky v této oblasti a AZ ji proto záměrně neohraničuje ani blíže nedefinuje. V rámci této třídy bývají vydělována díla videografická. (Do určité míry mají k této třídě blízko i díla rozhlasová – srov. např. francouzské pojetí, jež ale nejsou způsobitá zrakovému vnímání, stejně jako i některá díla scénická, prováděná na různých multimediálních představeních, technickým pojetím se lišící od tradičních děl divadelních.) S těmito tzv. ostatními audiovizuálními díly souvisí i autorskoprávní otázky multimédií, například, jsou-li (hmotným) nosičem díla interaktivní kompaktní desky (CD-I). Jelikož AZ pro ně nemá žádnou specifickou ochranu, vyplývající z jejich zvláštní povahy, jež se v mezinárodním autorském právu rovněž jen připravuje (srov. též tzv. digitální agendu aj.), je zapotřebí multimediální obor v pohledu AZ chápat a zkoumat nejen ve smyslu § 6, ale i podle ust. § 3–5 a § 7 aj. a každé takovéto dílo posuzovat jednotlivě.

7. V právu veřejném se můžeme setkat s účelovým legálním vymezením pojmu „*audiovizuální dílo*“, jež může mít svůj orientační výkladový význam i pro právo autorské. Tak pro účely AVZ se jím rozumí „*dílo, které sestává z řady znamenání spolu souvisejících obrazů, ať již doprovázených zvukem či nikoli, vnímatelných zrakem, a jsou-li doprovázeny zvukem, vnímatelných i sluchem, po-*

kud je určeno k veřejnému šíření pomocí technického zařízení“ (viz § 1 odst. 1 písm. a/ AVZ).

Kromě toho AVZ používá též veřejnoprávní nepřilíš přesný, totiž hodnotově zaměřený, pojem „umělecká audiovizuální díla“, jímž je pro jeho účely zapotřebí rozumět takováto díla zvláště hodnotná. (Tento pojem nemá žádný specifický autorskoprávní význam, leč v těch případech, kdy AZ obecně pojednává o hodnotě díla.) *Národní filmový archiv*, sídlem v Praze, totiž podle tohoto zákona vytváří zvláštní fond vybraných uměleckých audiovizuálních děl, jejichž nahrané nosiče – v souladu s mezinárodní archivní a kulturní praxí, nevýdělečně poskytují k dočasnému užití občanským sdružením (tj. právníckým osobám), jejichž hlavním posláním je podle jejich stanov zpřístupňování uměleckých audiovizuálních děl svým členům (zejména jde o filmové kluby). Tento svůj zvláštní fond vytváří *Národní filmový archiv* na základě smluv uzavřených s oprávněnými nositeli autorských práv k těmto dílům. Orgánem rozhodujícím o tom, která „umělecká audiovizuální díla“ se mohou stát součástí tohoto zvláštního fondu, je Rada *Státního fondu České republiky pro podporu a rozvoj české kinematografie*, jejíž členové jsou voleni a odvoláváni Poslaneckou sněmovnou (v dnešním smyslu), jíž je tento orgán také odpovědný. (Viz § 6 odst. 2 a 3 AVZ a cit. zák. ČNR č. 241/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů.)

8. S vymezením audiovizuálního díla, a to širším než v AVZ, se lze setkat v mezinárodním právu. (Viz čl. 2 *Úmluvy o mezinárodním zápisu audiovizuálních děl*, podepsaná v Ženevě 18. 4. 1989 – viz *sděl. č. 365/1992 Sb.*) Rozumí se jím pro účely této úmluvy „každé dílo, které sestává z řady zaznamenaných spolu souvisejících obrazů, ať již doprovázených zvukem či nikoli, vnímatelných zrakem, a jsou-li doprovázeny zvukem, vnímatelných i sluchem“. Oproti našemu uvedenému veřejnoprávnímu vnitrostátnímu vymezení není cit. mezinárodněprávní definice zúžena na určení audiovizuálního díla k veřejnému šíření pouze pomocí technických zařízení. V naší vnitrostátní úpravě došlo k tomuto zúžení proto, že AVZ se netýká šíření audiovizuálních děl televizním vysíláním. (Naše veřejnoprávní pojetí oboru audiovize a její regulace je totiž odlišno od veřejného práva televizního /a rozhlasového/. AVZ je zákonem pouze kinematografickým, nikoli televizním.)

9. Jednotlivými „složkami“ či příspěvky filmového díla nebo díla vyjádřeného podobným způsobem nutno především (primárně) rozumět samostatná literární a jiná umělecká díla, popř. i díla vědecká, která byla užitá za účelem vytvoření dalšího samostatného díla – filmového díla, resp. díla vyjádřeného podobným způsobem.

Jedná se zejména o takto užitá díla literární, fotografická, hudební, výtvarná, včetně děl umění architektonického, o díla choreografická aj. Může se přitom

jednat jak o díla preexistenční, tak i o díla vytvořená až na zakázku výrobce (objednatel) pro umělecké potřeby vzniku a exploatace celkového díla. (Jako „díla preexistenční“ se v našem případě někdy označují díla vytvořená původně k jinému účelu než k vytvoření filmové apod. vyjádřeného díla – např. román vytvořený spisovatelem za účelem knižního vydání apod. V části nauky (*Knap – Kunz, 1981*) se za „díla preexistenční“ považují všechna díla již povahově vzniklá a následně filmově apod. užitá, tj. např. i literární scénář, což logicky vyplývá z povahy příslušné tvorby. Celkově lze potom hovořit o „složce“ literární, fotografické, hudební, výtvarné, včetně architektonické, taneční aj.

Příkladem jednotlivých filmově apod. užitých „složek“ filmových apod. vyjádřených děl může být např. námět, nejde-li jen o tzv. holý či prostý námět (tj. nejde-li např. jen o literárně neztvárněnou ideu apod.) podle § 15 odst. 1, dále synopse, filmová povídka, scénosled, literární scénář, včetně např. režijního ztvárnění (zpracování aj.) původního scénáře, vyjádřeného jako nové dílo např. ve vnitřně podobě režijní knihy, aj. Zpravidla sem ale již nepatří scénář (rozpis) technický. Dále sem patří fotografické dílo (kameramanská složka) a zpravidla i hudební dílo užitá k vytvoření filmového apod. vyjádřeného díla, jakož i dílo architektonického umění vyjádřené filmovými stavbami, včetně filmových kulís apod., dílo výtvarné vyjádřené např. filmovými kostýmy, maskami, uměleckou úpravou úvodních titulků aj. Obě poslední „složky“ nebývají pravidelně užitými díly, protože v některých případech se u těchto (a některých jiných) „složek“ vůbec nejedná o díla ve smyslu AZ (srov. např. použití běžných civilních oděvů herců, použití tzv. reálu, pokud jde o přírodu apod.). (Popř. se jedná o díla, u nichž doba trvání majetkového autorského práva již uplynula – viz např. u některých děl umění architektonického vyjádřených stavbou aj.)

10. Posouzení, zda jednotlivá filmově apod. užitá „složka“, splňuje legální pojmové znaky díla podle AZ, závisí na konkrétních znacích její povahy. Jde o otázku nejen právní, ale i skutkovou. Složkou uměleckou, a tedy dílem ve smyslu AZ, vesměs není filmový střih či zvuková mixáž apod. výsledky technických činností, které bývají zcela podřízeny „tvůrčí ruce“ režiséra. A to i přesto, že činnosti, které k těmto výsledkům vedou, mívají určité tvůrčí rysy. (Některé případy ovšem mohou být povahově hraniční.) AVZ hovoří v této souvislosti o „pracovních u profesí podílejících se na výrobě díla“ (viz § 3 odst. 1 písm. g/ tohoto zák.)

11. Není samozřejmě rozhodné, v jakém právním vztahu k výrobcí filmového apod. vyjádřeného díla tyto „složky“ vznikly. Není vyloučeno, že u jednoho filmového apod. vyjádřeného díla některé „složky“ vzniknou jako samostatná díla ke splnění povinností jejich autora (jako zaměstnance) vyplývajících z jeho pracovního poměru k výrobcí zachycení filmového apod. vyjádřeného díla (jako

zaměstnavateli), tj. jde o tzv. zaměstnanecká díla ve smyslu § 17, zatímco ostatní díla („složky“) vzniknou v jiném právním režimu (např. mimo výkon závislé práce v rámci výkonu svobodného povolání). Obojí kombinace bývají v praxi poměrně časté.

12. Jednotlivým autorům těchto samostatných (filmově apod.) užitých děl (složek) přísluší samostatná autorská práva k těmto jejich dílům. Právně neostrý výraz „složka“ filmového apod. vyjádřeného díla není legislativně vhodný, protože z něj není přímo patrné, že jím AZ myslí samostatné dílo. Kromě „složky“, jež je dílem ve smyslu AZ, jsou totiž ve filmových apod. vyjádřených dílech zpravidla obsaženy i jiné složky (obecné obsahové prvky), jež charakter děl podle AZ nemají, a nejsou proto AZ chráněny – srov. různé efekty apod. (Tento závěr ovšem může platit a ve skutečnosti též často platí i o kterýchkoli jiných dílech a o jejich obsahu.)

Při každém užití filmově apod. užitých samostatných děl („složek“) náleží jejich autorům autorská odměna (§ 13 odst. 1). (Výjimky ve prospěch bezplatných zákonných licencí dle § 15 zde nejsou stanoveny. Povahově by sice mohla přicházet v úvahu výjimka podle § 15 odst. 3. V našem případě ale pojmově nejde o „provozování“ ani o „vystavení“ díla při aktuální události, jak taxativně úzce stanoví tato legální výjimka, nýbrž zejména o jeho promítání apod. způsoby užití při aktuální události. (Do budoucna by měla být tato výjimka rozšířena, aniž by to vyvolalo neospravedlivitelnou újmu na straně autorů. Vyžaduje to rozumné uspořádání mezilidských vztahů.)

Autorská odměna náleží i při užití filmového apod. vyjádřeného díla jako celku, kdy tato odměna náleží autorovi tohoto tvůrčího celku (tzn. zpravidla režisérovi). I zde platí obecný kogentní zákaz dohod vylučujících nebo zkracujících autorovo oprávnění vyplývající ze zákona (viz § 14 odst. 3). Majetkové právo na autorskou odměnu totiž vyplývá – jako oprávnění každého autora, z obsahu jeho absolutního autorského práva (§ 12 odst. 1 písm. c/).

13. AZ tedy rozlišuje:

- jednotlivá díla filmově apod. užitá, jež označuje jako „složky“, k nimž se druží i jednotlivé umělecké výkony výkonných umělců, takto užitá
- filmové apod. vyjádřené nové dílo jako celek (tzv. kolektivní dílo), vzniklý osobitým (zpravidla režijním) tvůrčím zpracováním jednotlivých k tomuto účelu užitých původních děl („složek“).

Z tohoto rozlišení samostatných děl (a obdobně samostatných uměleckých výkonů) pak vyplývá i rozlišení samostatných autorských práv (a práv výkonných umělců) k nim, která přísluší jednotlivým fyzickým osobám (jejich autorům, resp. výkonným umělcům, popř. dědicům práv těchto tvůrců). Platí proto, že autoři jednotlivých filmově apod. užitých děl (resp. výkonní umělci, kteří tato díla

svými uměleckými výkony provádějí), mohou se svými díly (resp. výkony) a právy k nim volně nakládat mimo dohodnutý rozsah jejich užití výrobcem jejich filmového apod. zachycení. Tzn., že mohou např. udělit svolení k jejich užití i pro účely vzniku jiného filmového apod. vyjádřeného díla. Oprávnění nabyvatele jejich majetkových práv k užití díla, resp. oprávnění uživatele díla, totiž není v § 6 (ani v jiném ust. AZ) konstruováno jako výlučné (exkluzivní), jemuž by odpovídala i zdržovací povinnost druhé strany, jak to známe z některých jiných zákonodárství. Výlučnost lze ovšem mezi stranami dohodnout a v praxi to bývá s ohledem na hospodářské náklady spojené s výrobou a s hospodářským zhodnocováním filmů apod. výsledků poměrně obvyklé.

14. V mezinárodním autorském právu se namísto „složka“ používá podobný (v podstatě synonymní) výraz „příspěvek“. (Viz český úřední překlad čl. 14bis odst. 2 písm. b/ RÚB a tentýž překlad preambule Úmluvy o mezinárodním zápisu audiovizuálních děl, viz sděl. č. 365/1992 Sb.)

15. Jednotlivé umělecké „složky“ (či „příspěvky“) filmového apod. vyjádřeného díla mají své autory (např. scénáristy, režiséry – srov. režijní knihu apod., kameramany, skladatele, výtvarníky, architektky, choreografy aj.). Kdo jsou jejich autory, AZ nestanoví, neboť v celém AZ neplatí – až na povahově odůvodněný § 4 odst. 2, žádná fikce autorství. Jde proto o otázku skutkovou, faktické objektivní povahy (*quaestio facti*). (Není proto vyloučeno, aby autorem všech „složkových děl“ či uměleckých „příspěvků“ byla jediná fyzická osoba, např. u některých animovaných či dokumentárních filmů apod. Totéž platí i o původcovství uměleckých výkonů, popř. i dalších filmově apod. užitých nehmotných statků. Tyto případy jsou ale výjimečné.)

16. K filmovému apod. užití samostatných děl (uměleckých „složek“), tzn. k jejich užití za účelem vytvoření dalšího samostatného díla (filmu apod.), dochází na základě smlouvy o jiném užití díla podle § 28. Pokud má příslušné dílo (umělecká „složka“) teprve vzniknout, je tato smlouva smíšená se smlouvou o vytvoření díla podle § 27. (Nejde-li o smluvní vztah ve smyslu ZPr.) Filmové apod. užití samostatných děl k uvedenému účelu, jímž je vznik dalšího díla a jeho užití, je druhem užití díla, které má povahově blízko k rovněž jinému užití, jímž je zařazení díla do díla souborného ve smyslu § 4. Nejde však o tento druh užití, protože ani filmové apod. vyjádřené dílo není dílem souborným podle § 4 (i když mu je povahově blízké), nýbrž je považováno – s ohledem na své zvláštnosti, za specifický druh díla, což dokládá i jeho systematické zařazení v AZ.

Autoři jednotlivých „složek“ udělují smlouvou výrobcí svolení jak k užití svých děl za účelem vytvoření díla nového (celku), tak i zpravidla za účelem spojení svého díla s díly jinými v tomto celku, kdy příslušnou tvůrčí činnost provádí zpravidla re-

žisér. Stejně tak autoři jednotlivých „složek“ udělují výrobci svolení i k následnému užití svých děl, a to v rámci užití nově vzniklého celku, kdy účel tohoto následného užití spočívá zpravidla ve veřejném šíření každé „složky“ v rámci veřejného šíření filmového apod. vyjádřeného díla jako celku. Pojem „filmové apod. užití“ díla, resp. uměleckého výkonu, pro nějž platí obdobný postup, je proto víceobsahový a je zapotřebí jej vyložit, resp. přesně obsáhnout v příslušném právním úkonu (ve smlouvě s výrobcem).

Nedotčenost práv autorů jednotlivých „složek“ audiovizuálních děl při stanoveném způsobu obchodního využití některých „českých audiovizuálních děl“ je výslovně normativně deklarována (povahově ovšem nadbytečně) v § 13 odst. 1 věta druhá AVZ. (Podobné normativní deklarace mají svůj význam právně výchovný a lze jimi předejít možným nesprávným aplikacím zákona.) Tato nedotčenost ovšem neplatí jen pro „složky“ určitých veřejnoprávně vytknutých děl, nýbrž pro všechna díla autorů, na něž se vztahují ust. AZ. (Příslušné ust. by proto mělo být obsaženo raději přímo v AZ.)

17. Samostatná majetková autorská práva k jednotlivým uměleckým „složkám“ jako k samostatným dílům trvají po dobu jednotlivých ochran ve smyslu § 33 odst. 1–3 a uplynutím doby podle § 33 odst. 4 mohou ještě trvat i nadále.

18. Jak již bylo řečeno, dochází při filmové apod. kolektivní tvůrčí činnosti, vedle užití, resp. vzniku, shora uvedených „složek“, tj. samostatných děl, filmově apod. užitých, též ke vzniku vlastního filmového díla (resp. díla vyjádřeného podobným způsobem), které je umělecky cíleně uspořádaným povahovým tvůrčím celkem. To je také vůbec jedním z účelů (spolu s následnou exploatací) vzniku filmu apod. vyjádřeného nehmotného výsledku. Dochází tak ke vzniku samostatného díla, jež je svébytným tvůrčím celkem (ideálním předmětem) právně odlišným od jednotlivých děl, užitých za účelem jeho vytvoření. (Povahově srov. opět podobnost souborného díla podle § 4.

19. Z hlediska toho, zda takto vzniklý tvůrčí celek splní legální pojmové znaky díla podle AZ, není rozhodno, v jakém právním režimu byla jednotlivá díla (jeho „složky“) filmově apod. užitá. Není dokonce ani rozhodno, zda byla užitá oprávněně či nikoli. Legálním pojmovým znakem jakýchkoli děl vzniklých odvozeně z děl jiných není, zda tato původní díla byla k tomuto účelu užitá oprávněně. Filmové apod. dílo proto může ve smyslu AZ fakticky vzniknout, tj. objektivně splnit jeho legální pojmové znaky, i tehdy, jestliže jeho „složky“ byly k tomuto účelu užitý bez svolení jejich autorů. Odpovědnost za neoprávněný zásah do autorského práva dotčených autorů tím ovšem zůstává nedotčena. (Srov. § 32.)

20. Filmové apod. vyjádřené dílo je jako tvůrčí celek povahově samostatným druhem díla ve smyslu AZ (srov. též systematické zakotvení § 6 v tomto zákonu),

jež má svého autora, jemuž přísluší samostatné autorské právo k tomuto nehmotnému celku. Toto samostatné právo autora filmového apod. vyjádřeného díla jako celku není shodné se samostatnými autorskými právy autorů jednotlivých filmově apod. užitých uměleckých „složek“ (děl). Ani zde AZ nestanoví, kdo je autorem tohoto celku (filmu apod.). Neplatí zde ani žádná fikce autorství (*praesumptionis iuris ac de iure*), s níž se lze setkat v některých cizích úpravách (a jíž se pod tlakem vývoje mezinárodního práva asi nevyhneme do budoucna), ani zde neplatí žádná vyvratitelná zákonná domněnka autorství, jakou u nás známe historicky. (Dříve platný zák. č. 218/1926 Sb. z. a n., o původském právu k dílům literárním, uměleckým a fotografickým (o právu autorském), stanovil v § 9 odst. 2 vyvratitelnou zákonnou domněnku (*praesumptionis iuris*), podle níž se za původce filmového díla (tj. za jeho zpracovatele, z jehož činnosti vyšel osobitý ráz zpracování) pokládal režisér, nebylo-li jiné úmluvy, což byla věc důkazní. Smluvně se tedy připouštělo autorství filmu např. scénáristovi nebo kameramanovi apod. (Cit. zák. z roku 1926 film subsumoval pod zpracování původních děl v odvozené nové zpracování, což bylo později víceméně opuštěno ve prospěch tvůrčí činnosti *sui generis*, tvůrčí činnosti zpracovatelské jen podobné či blízké.) Dnešní AZ, obdobně jako mezitímní úprava z roku 1953, však autorství filmu apod. díla nijak nepresumuje, neboť vychází z autorskoprávního (a vůbec soukromoprávního) principu pravdy, z objektivního stavu, podrobeného důkaznímu zkoumání, který platí i pro jakýkoli jiný druh autorství. Jde o *quaestio facti*, která povahově vesměs svědčí pro režiséra, tudíž lze v praxi přisvědčit faktické (mimoprávní), nikoli legální, a samozřejmě vyvratitelné presumpci jeho autorství. (Srov. komentář k § 2 odst. 1.) Úsudek, kdo je autorem tohoto uměleckého audiovizuálního celku, závisí na konkrétních okolnostech pramenících v objektivní povaze díla a v povaze tvůrčí činnosti, jež předcházela jeho vzniku. Tzn., že vychází z objektivní povahy autorství, jež není svázáno ani žádnou formalitou. (Přihlédnout je přitom také zapotřebí k možnému vzniku díla spoluautorského, což je opět *quaestio facti*.)

Z těchto okolností zpravidla (nikoli ovšem nutně) umělecky povahově vyplývá, že autorem filmu apod. vyjádřeného díla jako celku bývá režisér, který jednotlivé umělecké „složky“ (samostatná díla, resp. výkony) svou režijní tvůrčí činností uspořádal, resp. zpracoval, apod. s nimi tvořivě naložil. Přitom tak režisér činí za účelem uměleckého ztvárnění vlastní tvůrčí ideje a jeho vyjádření specifickými technickými prostředky. (Režijní autorská tvorba je specifickou tvorbou jak všeobecně, tak i v rámci filmové apod. tvorby.) Touto fyzickou osobou (tj. režisérem) se ovšem myslí „hlavní režisér“, o němž výslovně hovoří např. mezinárodní právo autorské – viz český úřední překlad čl. 14bis odst. 3 RÚB. K tomuto závěru se dlouhodobě konstantně kloní i naše nauka autorského práva vycházející z platného

AZ. (Viz Knap, 1993⁴, Kříž, 1977, Luby, 1966, 1978, Švidroň, 1987.) Je tomu tak proto, že povaha (hlavní) režijní tvůrčí činnosti a jejího výsledku tomu také vesměs napovídá. Hlavní režisér totiž tvořivě určuje konečné umělecké ztvárnění uceleného díla složeného z jednotlivých tvůrčích aj. příspěvků, jemuž dává výsledný filmové apod. vyjádřený zcelující, usměrněný a zpravidla také jedinečně osobitý tvar (ráz). Výsledný umělecký tvar je tedy povahově samostatným dílem režiséra, které vychází z režisérova vlastního jednotícího a usměrňujícího cíleného uměleckého záměru, jemuž je podřízen. (Historicky též srov. některé rysy této činnosti a jejího výsledku podle § 37 dříve platného cit. zák. č. 218/1926 Sb. z. a n.) Jedná se přitom o kombinaci jednotlivých (filmové apod. užitých) uměleckých tvarů („podkladových“ či bazálních děl) a jiných prvků v jeden tvůrčí celek, a to při využití specifické pomoci filmových aj. audiovizuálních technických zařízení (včetně střihu, triků apod.). (V AZ srov. normativní fikci autorství díla souborného ve prospěch toho, kdo je uspořádal – viz § 4 odst. 2.)

Novela AZ z roku 1996 (zák. č. 86/1996 Sb.) se pokusila odstranit některé pochyby o převažujícím autorství režiséra. Stanovila, že tímto autorem je „zpravidla“ režisér. Tím se ještě nevytvořila žádná legislativní fikce režisérova autorství ani žádná legální domněnka jeho autorství. I nadále je zapotřebí posoudit faktickou otázku, kdo je autorem filmového apod. vyjádřeného díla jako tvůrčího celku. Novelizovaný text AZ má výkladově napomoci soudům a každému, kdo aplikuje AZ v praxi, v níž u nás přežívají některé nesprávné postupy z doby státního monopolu filmových činností, které v praxi vedly k potlačování vztahů autorskoprávních ve prospěch vztahů pracovněprávních, aniž k tomu ovšem AZ sám dával popud. Z hlediska legislativně technického se ovšem jedná o úpravu nepřilíš vhodnou, prosazenou Ministerstvem kultury, navíc jdoucí proti světovým trendům autorského práva, které upřednostňují u těchto děl právní a tvůrčí povahu spoluautorskou. (Ta ale není vyloučena ani u nás.) Jedná se o případ, kdy „zákon vykládá sám sebe“, z obav před neuspokojivým výkladem soudním.

21. Podle RÚB platí, že filmové dílo (jako celek) je chráněno jako dílo původní a nositel autorskému práva k němu požívá stejná práva jako autor díla původního. Nedotčena tím zůstávají práva k jednotlivým filmové apod. užitým dílům. Zákodárství státu, kde se uplatňuje nárok na ochranu, je však vyhrazeno, aby stanovilo nositele autorského práva k filmovému dílu (viz čl. 14 a čl. 14 bis). V případě České republiky lze říci, že tímto „nositelem“ autorského práva je výrobce, což je ovšem zapotřebí dále upřesnit a vyložit, neboť se v případě „nositele autorského práva“ jedná o pojem neostřý, mající často různé významy. (Viz komentář níže).

22. V evropském komunitárním právu se lze opřít o příslušnou směrnici Rady Evropských společenství z 19. 11. 1992 – *Council Directive 92/100 on rental*

right and lending right and on certain rights related to copyright in the field of intellectual property ([1992] O. J. L346/61). Pro účely této směrnice totiž platí fikce, podle níž se „hlavní režisér“ kinematografického nebo audiovizuálního díla považuje za jeho autora nebo za jednoho z jeho spoluautorů. Členské státy Evropské unie (v dnešním smyslu) přitom mohou stanovit, že se za jeho spoluautory považují i jiné osoby (viz čl. 2 odst. 2.) Členské státy EU ovšem mohou stanovit, od kdy se má toto ustanovení vnitrostátně uplatnit s tím, že toto datum nesmí být pozdější než 1. 7. 1997 (viz čl. 13 odst. 5). Rada Evropských společenství si byla nepochybně vědoma možných úskalí pro autorské právo, která tímto zjednodušením, byť přípustným RÚB, mohou v národních zákonodárstvích členských států vzniknout. Proto bylo stanoveno poměrně dlouhé pětileté implementační období.

23. Kromě toho, že „hlavní režisér“ bývá autorem filmového apod. vyjádřeného díla jako nově vzniklého tvůrčího celku, bývá též autorem jeho režijní složky, svého režijního příspěvku, jež je jako samostatné dílo (literární) rovněž filmové apod. užito. Režisérova „složka“ zpravidla spočívá v osobitěm tvůrčím zpracování původního literárního scénáře ve smyslu § 3 ve scénář režijní, přičemž leckdy přitom dochází i k režisérově vytvoření díla výtvarného (např. různé režijní skicy apod.) a ke vzájemnému spojení těchto děl v režijním scénáři, který je pak vyjádřen nejen písmem, ale i kresbou aj.

24. AZ nijak neřeší – v souladu se svým soukromoprávním východiskem v objektivním stavu (tj. v souladu s principem pravdivosti), vznik filmového apod. vyjádřeného díla jako díla spoluautorského (což platí i o možném spoluautorství jeho jednotlivých „složek“). Platí zde proto příslušná ustanovení AZ o spoluautorství bez jakýchkoli výjimek – viz § 7, § 29 odst. 2, § 32 odst. 3 a § 33 odst. 1. Lze si proto podle okolností případu (tvůrčí činnosti a jejího výsledku) představit i spoluautorství režiséra a scénáristy, jestliže se scénárista kupříkladu účastnil též režijního vytváření konečného celku jako jediného díla obou tvůrců. V takovém případě již ale scénárista jednal nad rámec své scénáristické činnosti. I kdyby tak činil proti vůli výrobce filmu apod. díla, nebylo by z tohoto důvodu možno vyloučit jeho spoluautorství, jež je objektivním výsledkem této činnosti (faktem). (Totéž platí, i kdyby tak činil např. proti vůli zaměstnavatele – výrobce.) Vyloučit nelze ani např. spoluautorství kameramana (jinak autora fotografické „složky“) a režiséra, jež může nastat u některých specifických dokumentárních filmech apod. Stejně jako nelze vyloučit vznik spoluautorství i jiných osob.

25. Vyloučeno není, aby se na autorském tvůrčím vzniku filmového apod. užitého díla jako díla spoluautorského podílel společnou autorskou tvůrčí činností i výkonný umělec, jinak provádějící (interpretující či reprodukcující) svým výkonem příslušné dílo, zejména herec. (Včetně herectví dabinkového.)

Výkonný umělec – např. tanečník, také může současně při (improvizovaném) provedení svého výkonu též teprve vytvářet choreografické aj. dílo, jež se svým filmovým apod. užitím současně stává jednou ze „složek“ celku. Kromě toho samozřejmě platí, že i samotný umělecký výkon výkonného umělce je též jednou z uměleckých „složek“ filmového apod. vyjádřeného díla. (Srov. § 39 odst. 1.)

(O některých otázkách postavení výkonných umělců při tvorbě a výrobě filmových apod. vyjádřených děl nebývá v teorii jednoty. Kriticky lze říci, že aplikace § 36 odst. 1 v případě vytvoření a užití uměleckých výkonů výkonných umělců při tvorbě filmových apod. vyjádřených děl není zcela bezrozporová. AZ by proto potřeboval v tomto směru zpřesnění, které nelze běžným výkladem plně obsáhnout ani nahradit. Zvláště pokud jde o některé případy určení druhu a povahy díla, jež svým uměleckým výkonem provádí herec.)

Od uměleckých výkonů výkonných umělců (včetně jejich rolí epizodních) je zapotřebí odlišit filmový apod. komparz, kdy účastníci sami nebo samostatně nezasahují do filmového děje, a kdy se jedná o výkony statické, povahy neumělecké. (Lze též poukázat na právo pracovní, v němž je možno vyvodit podobné členění – srov. § 38 písm. a/ nař. vl. č. 108/1994 Sb., kterým se provádí zákoník práce, a oproti tomu srov. § 232 odst. 3 ZPr.)

26. Mezi zmiňované „složky“ filmových apod. vyjádřených děl jako celku mohou patřit i zvukové, obrazové a obojí záznamy, stejně jako i rozhlasové nebo televizní pořady. (Srov. k tomu jejich ochranu podle § 45 a násl. AZ.) Pro ně však neplatí legální výkon příslušných práv výrobcem. Nic ale nebrání, aby byl tento výkon práv dohodnut smluvně. Jeho rozsah je poměrně úzký, protože v obou případech těchto majetkových práv platí – na rozdíl od obsahu práva autorského, taxativní obsahový výpočet jednotlivých práv.

27. Za obsah šířeného filmového apod. vyjádřeného díla povahově odpovídá ten, kdo dílo šíří. AZ o tom ale mlčí. (Částečně výkladově může napomoci AVZ.) Osoba šířící dílo se závadným (protiprávním) obsahem, např. ohrožujícím nebo porušujícím státní, hospodářské, služební nebo obchodní tajemství, anebo zákonem stanovenou nebo uznanou povinností mlčenlivosti, má ovšem postižení (regresní) právo vůči tomu, od něhož oprávnění k šíření díla získala. (Výrobce má tedy postižení právo vůči autorům jednotlivých „složek“ i vůči autorovi tvůrčího celku.) Ten, kdo výrobcí poskytl oprávnění k užití díla, mu také odpovídá za to, že (řádným) uplatněním tohoto oprávnění nebudou ohrožena nebo porušena práva třetích osob (zejména práva autorská a práva výkonných umělců). Tento závěr vyplývá ze samé povahy právního vztahu mezi autorem (nebo výkonným umělcem) a výrobcem. (Z okruhu osob trestně odpovědných však nelze podle skutkových okolností případu vyloučit ani samého autora nebo výkonného umělce.)

28. AZ uvádí, že majetkové autorské právo k filmovému apod. vyjádřenému dílu jako celku trvá 50 let po uveřejnění díla (§ 33 odst. 4). Doba trvání majetkového autorského práva k filmovému dílu je AZ legislativně systematicky řazena mezi zvláštní doby podle § 33 odst. 4. (Na věc jsou ale i odlišné názory – srov. Kříž – Holcová – Kordač, 1994.) (V AZ ale již takto zvlášť zmíněno není dílo vyjádřené podobným způsobem jako dílo filmové, a proto nezbyvá než aplikovat analogii AZ.) Od této doby je zapotřebí odlišit samostatné doby trvání majetkových autorských práv k jednotlivým dílům, filmově apod. užitým.

Výklad k větě druhé:

1. Ust. § 6 věty druhé o tom, že autorské právo k dílu takto, tj. filmově a podobně vytvořenému, resp. správněji vyjádřenému, vykonává výrobce (producent), vyplývá z praktických potřeb zjednodušení a operativnosti jednání s třetími osobami při hospodářském zhodnocení těchto děl. Smluvní užití filmových děl a děl vyjádřených podobným způsobem by bez koncentrovaného výkonu (realizace) práva v rukou jedné osoby bylo vesměs komplikované, protože by třetí osoby, mající zájem o zpřístupnění díla, musely jednat s jednotlivými oprávněnými osobami, jichž může být i celá řada, apod. Mohlo by pak event. dojít k tomu, že by bylo prakticky zabráněno hospodářskému zhodnocení filmového apod. vyjádřeného díla, čímž by mohly vzniknout i ztráty na straně výrobce. (Výroba filmů apod. vyjádřených děl je zpravidla hospodářsky nákladnou činností, vesměs přesahující běžné finanční možnosti jednotlivých tvůrců, k čemuž je třeba též přihlídnout.) AZ si je této situace vědom a – na místo obecné možnosti pouhého smluvního výkonu autorského práva cizí osobou, již přímo legálně (nuceně) zakotvuje výkon autorského práva k celku výrobcem, aniž by k tomuto výkonu práva byl zapotřebí jakýkoli právní úkon stran (dohoda). (Obdobná legální konstrukce byla zvolena i u vydaných sborníků, časopisů a kartografických děl, resp. u děl anonymních a pseudonymních, dokud se autor veřejně neprohlásí, a u tzv. zaměstnaneckých počítačových programů – viz § 4 odst. 3, § 8 odst. 2 a § 17 odst. 5 AZ). Významné je i to, že do výkonu autorského práva výrobcem obsahově patří i výkon autorova „práva na ochranu autorství“, tzn. výkon osobních práv, která jsou povahově (i výslovně dle AZ) nepřevoditelná. I proto bylo nezbytné zakotvit právo výkonu autorova autorského práva výrobcem přímo v AZ jako oprávnění vznikající ex lege. (Podle názoru projeveného v nauce – viz Knap, 1993⁴, výrobce vykonává jako zákonný zmocněnec pouze autorova osobní autorská práva /„právo na ochranu autorství“/, zatímco u ostatních oprávnění obsažených v právu autorském jedná na základě jiného právního důvodu, jímž je smluvní nabytí práva k užití díla. Ty-

to otázky rázu spíše teoretického jsou v současném pojetí autorského práva jako osobněmajetkového monistického celku, vyhýbajícího se tradičnímu dualismu práv osobních a majetkových, v některých směrech poměrně obtížně řešitelné a AZ na ně nepřináší jednoznačnou odpověď.)

Výrobci z toho titulu (právního důvodu), že je osobou vykonávající cizí (autorovo, tj. zpravidla režisérovo) autorské právo, nevznikají žádná původní ani odvozená autorská práva k filmovému apod. vyjádřenému dílu, a to ani kdyby byl fyzickou osobou. (Srov. *Luby, 1966, 1978, Muriň, 1994.*) Pouze mu *ex lege* vzniká oprávnění a – již přinejmenším díky povaze příslušného díla a povaze oprávněných zájmů jeho autora, též povinnost (legální přímus) k výkonu cizího autorského práva. Nevzniká mu však – z tohoto důvodu, toto autorské právo samo. (V některých jiných státech je ale úprava jiná, včetně starších normativních fikcí ve prospěch autorství výrobce i jako právnické osoby, což je sice juristicky možné, nicméně to neodpovídá přirozené povaze autorské tvorby.) (Případ, kdyby producent – fyzická osoba byl zároveň i autorem nebo spoluautorem filmového apod. vyjádřeného díla, je sice možný i podle našeho AZ, nicméně nikoli proto, že se jedná o výrobce, nýbrž v důsledku možného objektivního faktu jeho autorství, resp. spoluautorství. Výrobce – právnická osoba je z autorství i spoluautorství *eo ipso* vyloučen.)

Tím není samozřejmě dotčeno výrobcovo odvozené získání majetkového oprávnění k užití filmového apod. vyjádřeného díla, a to v rámci autorskoprávního vztahu k autorovi díla, vzniklého smlouvou. Pouze v tomto případě výrobce odvozeně nabývá osobněmajetkové oprávnění k užití díla. Právním důvodem nabytí tohoto oprávnění je smlouva s autorem. (Hospodářskou kauzou smlouvy je zpravidla exploatace filmu apod.)

2. Z gramatické dikce AZ (srov. slovo **vykonává**, které v legislativním právním jazyce v sobě zahrnuje „povinnost“) vyplývá, že výrobce je povinen cizí autorské právo vykonávat, tzn., že pro něj platí legální přímus k tomuto jednání. Nečinnost výrobce při výkonu autorského práva k filmu apod. dílu – aniž by tato nečinnost vyplývala z dohody o rozsahu užití díla aj. skutečností, které jsou obsaženy ve smluvním vztahu výrobce k autorovi, by mohla bez právního důvodu (tj. neoprávněně) zasáhnout do autorského práva autora a do jeho oprávněných zájmů. Mohlo by jít např. o zásah do autorova majetkového zájmu na exploataci (užití) díla, jehož oprávněnost je již nepochybně dána samotným obsahem jeho autorského práva (§ 12). Kromě toho může oprávněnost autorova zájmu vyplývat i z existence autorovy pohledávky na autorskou odměnu, sjednanou s výrobcem např. jako autorský podíl na výnosech z hospodářského zhodnocení filmu apod. Vedle toho může nečinnost výrobce bez právního důvodu zasáhnout i do osobních

(morálních) zájmů autora. Jejich oprávněnost již rovněž vyplývá ze samotného obsahu autorského práva. (Srov. k tomu všemu § 3 odst. 1 OZ.) Výrobce může neoprávněně zasáhnout do autorových oprávněných zájmů samozřejmě i jinak než pouze svou nečinností. Platí, že výrobce za svůj výkon autorova autorského práva plně autorovi odpovídá. Tento výkon musí být řádný a včasný, neboť se jím plní zákonem uložená povinnost.

3. Výrobce výkon autorského práva k filmovému apod. vyjádřenému díla nesmí být rovněž v rozporu s dobrými mravy (*contra bonos mores*) podle § 3 odst. 1 OZ. Otázka tohoto rozporu je věcí skutkového posouzení podle konkrétních okolností případu. Při jeho posuzování je třeba vzít v úvahu i to, že rozsah výkonu autorského práva výrobcem, tj. rozsah užití díla, je vždy určen smlouvou s autorem. O tento rozpor by se mohlo skutkově jednat např. při různých obchodních praktikách výrobce, jež by byly vůči autorovi diskriminační. Diskriminace se může např. týkat omezení uplatnění autorova filmového apod. díla na trhu aj. Stejně jako může jít o takový výkon autorského práva výrobcem, jímž by bylo ohroženo nebo porušeno obecné právo na ochranu osobnosti fyzické osoby (autora), která je chráněna podle § 11 a násl. OZ, aj. Důsledkem neoprávněného zásahu výrobce může být nemajetková újma na umělecké cti (pověsti) fyzické osoby (autora) aj.

Výkon autorského práva výrobcem musí být v souladu s dobrými mravy nejen ve vztahu k autorovi, ale i ve vztahu k dalším nabyvatelům práva k užití filmového apod. vyjádřeného díla. (Tj. např. ve vztahu k distributorům rozmnoženin díla, k provozovatelům kin aj.) Platí zde i zákaz jednání v rozporu s dobrými mravy soutěže, neboť exploatace filmu apod. děl výrobcem je jednáním v hospodářské soutěži, které by mohlo být způsobit újmu jiným soutěžitelům nebo spotřebitelům (filmovým divákům apod.). (Viz § 44 a násl. ObchZ.) (Např. ve francouzském právu k tomu srov. Art. L. 132–27 *Loi relative au code de la propriété intellectuelle /partie législative/*, podle něhož musí být exploatace audiovizuálního díla výrobcem v souladu s obchodními zvyklostmi.)

4. AZ mlčí o tom, zda výrobce při výkonu autorova autorského práva jedná jménem autora (v jeho přímém zastoupení), anebo jménem vlastním a ve prospěch autora (v jeho nepřímém zastoupení). Pouze z povahy (zejména z účelu, hospodářské kauzy aj.) tohoto výkonu autorského práva cizí osobou (výrobcem) se v praxi dovozuje, že tato osoba jedná při výkonu autorova autorského práva vůči třetím osobám komisionářsky, tzn. vlastním jménem a ve prospěch příslušného autora filmového apod. vyjádřeného díla jako celku. Nutně tak jedná i ve prospěch autorů jednotlivých filmově a apod. užitých děl zahrnutých do tohoto celku, což platí i o jednání ve prospěch výkonných umělců, jejichž umělecké výkony byly k vytvoření filmového apod. vyjádřeného díla užity. AZ ale o nepřímém

zastoupení, které je obecnou právní podstatou veškerých vztahů komisionářské povahy, nijak nehovoří. Proto se výše uvedený závěr dovozuje pouze doktrinálně s důrazem na funkčnost příslušného vztahu výrobce vůči třetím osobám a na jeho povahu a účel – na jeho rozumné uspořádání. AZ je i v tomto směru kusý. Opřít se lze i o § 32 odst. 1 OZ, podle něhož, nevyplývá-li z právního úkonu (např. z uzavření tzv. distribuční smlouvy nebo z tzv. smlouvy o veřejném promítání díla), že výrobce jedná za jiného (tzn. za autora), platí, že jedná vlastním jménem. Tzn., že jemu vznikají práva a závazky z právního úkonu. (Nutno říci, že i v OZ je úprava nepřímého zastoupení kusá, resp. pouze zvláštní, a to při absenci obecné úpravy tohoto tradičního občanskoprávního vztahu.) V každém případě je však zapotřebí pro uplatnění výkonu autorského práva jinou osobou než autorem aplikovat analogii legis podle § 853 OZ. (Srov. též § 53 odst. 1). Ust. § 853 OZ totiž platí i pro právní vztahy upravené AZ, nebť AZ sám nemá o výkonu autorského práva jinou osobou než autorem žádné zvláštní ust., které by aplikaci § 853 OZ vylučovalo, omezovalo nebo nahrazovalo úpravou vlastní. Výkon autorského práva výrobcem vyplývá z právního vztahu obecné občanskoprávní povahy, byť vyplývající z AZ, z něhož tento právní vztah vzniká *ex lege*. Jeho obsahem je uplatňování (výkon) cizího práva, nikoli samo užití díla, k němuž se toto právo váže. (Užití díla se řídí samostatným odlišným právním vztahem autorskoprávním na základě příslušné smlouvy podle AZ, která sama o sobě nemá s výkonem práva, tj. s agentáží svého druhu, pojmově co společného.) Jelikož občanskoprávní vztah týkající se výkonu autorova práva cizí osobou (výrobcem) není, kromě svého zákonného vzniku, resp. i zániku v důsledku zániku majetkových autorských práv k dílu (což ale již vyplývá jen nepřímě), zvláště upraven ani OZ, ani AZ nebo snad jiným zákonem, řídí se tento občanskoprávní vztah ustanoveními OZ, která upravují vztahy obsahem i účelem mu nejbližší. Tzn., že se řídí ust. § 724 a násl. OZ o příkazní smlouvě, resp. ust. § 733 a násl. OZ o podtypu příkazní smlouvy, a to o smlouvě o obstarání věci (ve smyslu záležitosti).

5. Jedná-li výrobce při výkonu autorova autorského práva vlastním jménem (a v jeho prospěch – na autorův účet), lze připustit, aby jméno výrobce (tzn. jeho jméno a příjmení, jde-li o fyzickou osobu, nebo název, jde-li o osobu právnickou), bylo, společně s rokem prvního uveřejnění díla (tj. obvykle s rokem premiéry apod.) a společně se značkou ©, obsaženo ve formální výhradě autorského práva ve smyslu čl. III odst. 1. VÚAP. Výrobce totiž lze z titulu jeho výkonu autorova autorského práva vlastním jménem, jedná-li ovšem vlastním jménem, pokládat za „nositele autorského práva“ (a to za jiného nositele než autora) pro účely cit. úmluvy.

I z hlediska našeho vnitrostátního práva veřejného (nikoli ovšem podle AZ)

platí, že „výrobce audiovizuálního díla“ je povinen zajistit, aby na originálním nosiči audiovizuálního díla byly uvedeny taxativně určené údaje, mezi něž patří i „jméno a příjmení nositele autorských práv, není-li jím autor (autoři) nebo výkonný umělec (výkonní umělci)“. (Viz § 3 odst. 1 písm. d/ AVZ.) Kromě toho cit. veřejnoprávní norma požaduje uvést i „**jméno a příjmení výrobce, je-li fyzickou osobou, nebo jeho obchodní jméno, je-li právnickou osobou**“ (viz § 3 odst. 1 písm. e/ cit. zák.), a to i tehdy, lze-li výrobce považovat též za „nositele autorského práva“ ve smyslu VÚAP. Zmíněné veřejnoprávní označovací požadavky mají jednak význam identifikační ve smyslu práva veřejného, jednak napomáhají i pro objasňování skutečností soukromoprávních (autorskoprávních i soutěžněprávních). Uvádění identifikačních údajů podle AVZ není povinností stanovenou AZ a jejich absence nemá žádné důsledky ve smyslu AZ, leč event. důsledky soutěžněprávní a veřejnoprávní.

6. Třetími osobami, vůči nimž výrobce na základě AZ vykonává cizí autorské právo k filmového apod. vyjádřenému dílu (tzn. osobami, s nimiž uzavírá příslušné smlouvy o užití díla, zejména o jeho šíření), jsou obvykle distributoři rozmnoženin těchto děl, popř. přímo provozovatelé filmových a jiných audiovizuálních představení či přímo pronajímatelé, popř. půjčitelé, rozmnoženin těchto děl. Stejně jako jimi jsou i provozovatelé televizních vysílání aj. osoby nabývající příslušné právo k užití filmového apod. vyjádřeného díla.

AVZ některé tyto třetí osoby pro své veřejnoprávní účely legálně vymezuje. Za „**distributora audiovizuálního díla**“ označuje osobu, „**kteřá smluvně zpravidla za úplatu zajišťuje šíření audiovizuálního díla, s výjimkou jeho šíření televizním vysíláním,**“ a to vůči pořadatelům, provozovatelům prodejen a půjčoven (viz § 1 odst. 2 písm. d/ tohoto zák.). Touto třetí osobou ovšem distributor rozmnoženin díla vůbec nemusí být, neboť žádný zákon neukládá povinnost rozšiřovat rozmnoženiny díla jeho konečným širitelům prostřednictvím distribučního mezičlánku. Ve filmovém apod. obchodu je však specifická obchodní činnost distributora obvyklá. Obsahem občanskoprávního vztahu mezi výrobcem prvního zachycení díla a distributorem jeho rozmnoženin bývá mj. i poskytnutí autorskoprávního oprávnění distributorovi, a to oprávnění udělovat v dohodnutém rozsahu, jak jej výrobce sám nabyl od autora, svolení k dalším užitím díla, tj. zpravidla k různým způsobům jeho konečných šíření. (Jako je např. veřejné promítání díla, pronájem a půjčování jeho rozmnoženin na videokazetách aj.). (Mezi tato „konečná“ veřejná šíření díla patří i jeho vysílání televizí, a to všemi způsoby vysílání.)

AVZ dále pro své veřejnoprávní účely vymezuje pojem „**pořadatele audiovizuální produkce**“, jímž je „**osoba, která veřejně předvádí audiovizuální dílo pomocí technického zařízení, s výjimkou televizního vysílání**“ (viz § 1 odst. 2

písm. c/ tohoto zák.).

Rovněž tak je v tomto cit. zák. pojato veřejnoprávní vymezení (a vůbec pojem) „**provozovatele prodejny audiovizuálních děl**“, jímž je „**osoba, která prodává rozmnoženiny audiovizuálních děl veřejnosti**“ (viz § 1 odst. 2 písm. d/ tohoto zák.).

Vedle těchto legálních vymezení AVZ obsahuje i veřejnoprávní vymezení „**provozovatele půjčovny audiovizuálních děl**“, jímž je zde „**osoba, která za úplatu půjčuje veřejnosti rozmnoženiny audiovizuálních děl**“ (§ 1 odst. 2 písm. e/ tohoto zák.). Zejména toto poslední legální vymezení neodpovídá soukromoprávnímu pojetí půjčky, resp. výpůjčky, a institutu nájmu ve smyslu OZ. Tím je narušen legislativní požadavek pojmové jednoty právního řádu, který platí i pro pojmovou jednotu norem veřejnoprávních a soukromoprávních, nejsou-li pro odlišnosti dány důvody hodné zvláštního zřetele, pramenící ve specifiku práva veřejného, což zde nejsou. (Jedná se totiž o podnikatelský nájem věcí movitých, nikoli o půjčku a vesměs ani o výpůjčku.)

Autorskoprávně je významné, že žádná osoba celého výrobně obchodního řetězce, která se hospodářsky účastní na exploataci filmového apod. vyjádřeného díla, nemůže od žádného smluvního předchůdce v tomto řetězci smluvně (ani jinak) nabýt většího rozsahu (více) autorských oprávnění, než jaká nabyl výrobce od autora díla.

7. Na základě platného znění AZ, podle něhož je výrobce vykonavatelem autorského práva k filmovému apod. vyjádřenému dílu (jako tvůrčímu celku), je zapotřebí učinit závěr, že výrobce takto vykonává cizí (tj. autorova) autorské právo jako obsahový celek. (Srov. též použití singuláru u slov „**autorské právo**“ v textu věty druhé § 6.) Tento závěr je odůvodněn dobovým teoretickým pojmáním autorského práva v čase přijetí AZ, a to jako monistického celku, byť celku smíšeného obsahu osobněmajetkového. (Toto pojetí doznalo i svého legislativního vyjádření v tripartitním ustanovení § 12.) Na tomto závažném (netradičním) teoretickém východisku nebylo nic změněno ani pozdějšími novelami AZ. (Srov. též dědickou sukcesí podle § 29, podle níž na dědice v řízení o dědictví rovněž přechází autorské právo jako smíšený osobněmajetkový celek pojímaný monisticky, a tudíž povahově /a pojmově/ neocenitelný penězi.)

8. V řadě úprav zahraničních, které nejsou dotčeny zmíněným monistickým pojetím autorského práva (srov. např. polskou normu, již je **Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych** z roku 1994), přechází na výrobce filmového apod. vyjádřeného díla pouze výkon majetkových autorských práv. (Nikoli výkon autorského práva jako osobněmajetkového celku.) V těchto pojetích pak lze uvažovat o tom, zda se jedná o případ *cessio legis*, jak jej známe i u nás v oboru

některých práv průmyslových. (Srov. např. přechod práva na patent /tj. práva pouze majetkového/ u podnikového vynálezu na zaměstnavatele podle § 9 zák. č. 527/1990 Sb., o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích, při současném nedotčení původcova osobního práva na ochranu původcovství, jakož i srov. naše další zákonné průmyslověprávní úpravy obdobné povahy.) V těchto cizích autorskoprávních pojetích nelze vyloučit ani názor, že se jedná o nevyvratitelnou zákonnou domněnku či o fikci smluvní nebo legální *cessio autorových* majetkových autorských práv na výrobce filmového apod. vyjádřeného díla. (Objevují se i teorie smluvního převodu aj. názory.) Závisí to často i na formulacích jednotlivých zahraničních zákonů, jejich historických vývojích, judikatuře a v neposlední řadě i na příslušné jurisprudenci. Každopádně v těchto cizích úpravách platí, že výrobce má odvozené autorské právo od práva autora. V těchto některých cizích úpravách ovšem vznikají občas pochyby o právním důvodu (titulu) výkonu osobních autorských práv výrobcem, popř. je výkon osobních autorských práv výrobcem přímo vyloučen.

9. V našem pojetí AZ je nutno – v souladu s ustálenými názory doktrinárními, v souladu se zněním důvodové zprávy vládního návrhu AZ z roku 1965 i v souladu se samotnou dikcí AZ, povahově přisvědčit tomu, že se jedná o zvláštní případ zákonného zastoupení autora ve výkonu jeho autorského práva výrobcem jako autorovým zvláštním zákonným zástupcem *sui generis*. (Podobnou legální konstrukci měl i zákon východoněmecký.) Nedochozí přitom k převodu (zcizení) autorského práva, a to ani práv majetkových, ani za tímto účelem (tj. za účelem správy práva) nedochozí ke konstitutivnímu převodu práva k užití díla na výrobce. Tento závěr vyplývá z toho, že se jedná o výkon autorského práva k osobněmajetkovému monistickému obsahovému celku, když tento celek povahově (tak, jak je také upraven v AZ) nepřipouští vůbec převod osobního „**práva na ochranu autorství**“ (a připouští pouze tzv. konstitutivní převod osobně–majetkového práva k užití díla, o něž ale v případě „**výkonu**“ autorského práva nejde). Juristickou konstrukcí by sice bylo lze toto naše monistické pojetí autorského práva překonat, leč AZ tak legislativně nečiní, a naopak toto pojetí na několika svých místech zakotvuje (srov. např. § 19 a § 21, § 29 aj.). Proto také ani dost dobře nemůže obstát jako správný výklad jiný. (Doktrinárně srov. též *Knap, 1993⁴, Luby, 1966, 1978.*) (Do budoucna lze ovšem uvažovat o některých „staronových“ změnách pojetí obsahu autorského práva a o jejich důsledcích, včetně možných důsledků veřejnoprávních.)

Platí proto závěr, že se jedná o zvláštní druh zákonného zastoupení *sui generis*, vyplývajícího z kogentního § 6, které není nijak spojeno se způsobilostí k právním úkonům (srov. zákonné zastoupení podle § 26 OZ), a jež je podmíněno mimopráv-

ními hospodářskými okolnostmi (kauzou) exploatace filmů apod. děl, a které je založeno na výrobcově (nepřímém) zastoupení autora ve výkonu jeho autorského práva. Obsah tohoto nepřímého zastoupení je komisionářského typu, aniž přitom dochází (z tohoto právního důvodu) k translativnímu nebo ke konstitutivnímu převodu autorova autorského práva na výrobce (zástupce). Povahově se jedná o příkaz. Pokud máme v této souvislosti vůbec hovořit o „převodu“, tj. o odvozeném (derivativním) nabytí autorova celkového autorského práva výrobcem, přichází v úvahu jen převod fiduciární, tj. ve smyslu výrobcovy správy autorova autorského práva k tzv. věrné ruce. Výrobce lze podle tohoto pojetí přirovnat k autorovu fideikomisionáři. Jím se ovšem stává nuceně. (Srov. občanskoprávní charakter výkonu hromadné správy autorských aj. práv ochrannými organizacemi, který je též právní povahy „věrné ruky“, byť je oproti našemu případu založen na smluvní bázi.) Lze pak říci, že podstatou zmíněného autorova zákonného zastoupení výrobcem je AZ presumovaný (ač nikoli výslovně vyjádřený) fiduciární právní vztah mezi autorem a výrobcem, jehož účelem je správa autorského práva v jeho celém obsahovém rozsahu, tj. jak správa osobního „práva na ochranu autorství“, tak i správa majetkových autorských práv.

V důsledku tohoto kogentního ustanovení AZ nemůže nikdo (ani autor filmového apod. vyjádřeného díla, ani autoři jeho užitých „složek“, ani výrobce) vznik legálního výkonu autorského práva výrobcem vyloučit, odložit, podmínit apod. ovlivnit. Mohou však být stanoveny příkazy (pokyny) k výkonu spravovaného autorského práva, a to *per analogiam legis*, tj. s ohledem na § 853 OZ. (Viz výklad výše.)

Doba trvání tohoto nuceného vztahu není AZ stanovena. Proto nezbyvá než dovodit, že trvá po celou dobu trvání majetkových autorských práv k dílu (§ 33) a zaniká uplynutím této doby, resp. tím, že se dílo stane volným (*tombe dans le domaine public*), kdy platí autorskoprávní režim *domaine public (libre et gratuit)*.

10. I v našem pojetí platí, že jde o zástupčí výkon účelový. A to zejména za účelem udělování svolení k šíření příslušného díla. Nad rámec tohoto výkonu by již bylo udělování svolení k samostatnému užití jednotlivého filmové apod. užitého díla mimo jeho (povahově nesamostatné) užití v rámci užití filmového apod. vyjádřeného díla jako celku. Např. k jeho užití v jiném filmu apod. Legislativní úprava v AZ je však v tomto směru (a vůbec u § 6) spíše jen kusá, příliš zjednodušená, a existenci řady právních vztahů pouze předvídá. Tento současný stav vyplývá z doby přijetí AZ roku 1965, kdy trval státní monopol filmových činností a kdy řada věcí byla ponechána na řešení administrativně direktivními akty.

11. Pojem „výkonu“ autorského práva k filmovému apod. vyjádřenému dílu jako celku jeho výrobcem je třeba obsahově vyložit, jak již bylo řečeno, a to

s ohledem na obsah autorského práva vůbec (srov. § 12). Pokud jde o jeho výklad rozsahový, je třeba jej vyložit nejen s ohledem na rozsah subjektivních oprávnění k užití díla, smluvně nabytých výrobcem, ale i na aplikace analogie podle § 853 OZ, tzn. i s ohledem na příkazy autorovy. V roce 1965 byl pojem „výkonu“ autorských práv konstruován jako náhrada za opuštěnou tradiční legální cessi majetkových autorských práv, kterou povahově nepřipouštělo nové (monistické) pojetí autorského práva samého. Myslím však, že všechny možné důsledky, zejména občanskoprávní, nebyly tehdy zcela zváženy. V pohledu dogmatické exegeze platného občanskoprávního řádu není rozhodnuto, co zákonodárce přijetím zákona zamýšlel, jaký měl být jeho právně politický účel, nýbrž jen to, co přijetím zákona v právní normě skutečně vyjádřil. A tady došlo k ponechání aplikace § 853 OZ se všemi právními důsledky s tím spojenými.

Obsahově proto tento zástupčí výkon výrobce spočívá v tomtéž obsahu, v jakém by mohl autor filmového apod. vyjádřeného díla své autorské právo vykonávat sám. Jedná se tedy o výkon celého obsahu autorského práva, tzn. o výkon všech osobních (§ 12 odst. 1 písm. a/), osobně-majetkových (§ 12 odst. 1 písm. b/) a majetkových práv (§ 12 odst. 1 písm. c/) autora.

Rozsah, v němž je výrobce omezen vykonávat autorské právo výrobce (tj. zejména způsob užití díla, věcný, územní a časový rozsah užití aj.), vyplývá z rozsahu subjektivních oprávnění, jež výrobce smluvně nabyt od příslušného autora, resp. jak byl (analogicky) omezen příkazy autora. V praxi se jedná zejména o výkon práva k užití díla, které obzvláště spočívá v jeho veřejném promítání na filmových představeních, stejně jako může spočívat i v technickém přepisu hmotného zachycení díla např. z filmového pásu na videokazetu apod. za účelem prodeje nebo pronajímání těchto nahraných dalších nosičů díla, apod. Výrobce, přestože jedná jako zákonný zástupce autora, není oprávněn vykonávat jeho autorské právo k dílu, ač jeho první hmotné zachycení sám vyrobil, nad rámec příkazů stanovených autorem díla.

Výrobce např. není oprávněn při svém výkonu autorova autorského práva k filmovému apod. vyjádřenému dílu udělit svolení k distribuci rozmnoženin díla nebo k veřejnému promítání díla určité osobě, kterou autor v občanskoprávním vztahu k výrobcovi svým příkazem vyloučil z nabytí příslušného práva. Totéž omezení může platit pro určité území, pro určitý počet rozmnoženin díla, popř. pro počet veřejných promítání, nebo pro omezení či vyloučení některých druhů užití díla (např. pro odložení započítí šíření díla pronajímáním videokazet, na nichž je dílo hmotně zachyceno, až na určitou dobu po prvním uveřejnění díla v kinech). Samozřejmě, že tato autorova omezení výrobce též platí pro výrobcovo jednání s třetími osobami o době trvání oprávnění dílo užit a o jiných náležitostech. Tzn.,

že veškerá autorova omezení rozsahu subjektivních práv vykonávaných výrobcem platí i pro všechny další osoby, jež tato práva v budoucnu smluvně získají. Výrobce jim nemůže poskytnout více práv, než sám získal od autora.

Rozsah výkonu autorova autorského práva výrobcem může být omezen i právním řádem, zejména normami práva veřejného. Srov. § 4 AVZ, pokud jde o omezení přístupnosti audiovizuálních děl, jejichž obsah může ohrozit mravní vývoj nezletilých, těmto osobám. Tím jsou omezeni i všichni nabyvatelé příslušných práv k šíření díla v celém hospodářském řetězci jeho exploatace.

Pokud by výrobce překročil rozsah (ale i obsah) autorského práva, jež *ex lege* vykonává, odpovídal by za ohrožení nebo porušení autorského práva, k němuž by tím došlo, v souladu s § 32. Tzn. včetně své odpovědnosti za škodu tím autorovi vzniklou a též v souladu se svou odpovědností za bezdůvodné obohacení na úkor autora podle § 451 a násl. OZ. (Srov. též § 53 odst. 1).

12. Před novelou AZ z roku 1996 (*zák. č. 86/1996 Sb.*), která nově stanovila § 32 odst. 4, bývalo někdy sporné, zda v obsahu výkonu autorského práva k filmového apod. vyjádřenému dílu jako celku prováděnému jeho výrobcem, je zahrnuto i právo na ochranu před ohrožením nebo porušením tohoto cizího (tj. autorova) práva. Jinými slovy, zda k uplatnění žalobného nároku z ohrožení nebo porušení autorova autorského práva je oprávněn (aktivně legitimován) pouze výrobce, nebo pouze autor díla, popř. oba. K této otázce lze zaujmout následující stanovisko.

Výrobci zmíněného díla přísluší *ex lege* právo vykonávat autorova oprávnění, jež pro něj vyplývají z obsahu autorského práva, jež autorovi originálně náleží. Toto autorovo absolutní autorské právo k dílu mu nebylo nijak zcizeno, pouze byl autor prostřednictvím kogentní normy AZ omezen ve výkonu svých oprávnění, jehož rozsah byl s výrobcem dohodnut. Jestliže autor své autorské právo neztrácí, pak stále zůstává jeho subjektem. Je-li autor subjektem autorského práva, je i subjektem práva na jeho ochranu před ohrožením nebo porušením kýmkoli. Novela AZ z roku 1996 proto jen deklarovala to, co již samo o sobě vyplývalo z předchozího výkladu. Novela tak učinila zcela záměrně, aby odstranila možné pochyby, které se, zejména v rozhodovací soudní praxi, objevovaly.

Sám AZ ale nijak nepamatuje na možný střet zájmů mezi autorem a výrobcem. Ust. § 30 OZ o ustanovení zvláštního zástupce (tzv. kolizního opatrovníka) soudem pro případy střetnutí zájmů by bylo lze aplikovat jen analogicky podle § 853 OZ, neboť se v našem případě jedná o občanskoprávní vztah zákonem zvlášť neupravený, přičemž vztah upravený v § 30 OZ mu je obsahem i účelem nejbližší, i když se jedná o případ vztahující se ke způsobilosti k právním úkonům, o níž zde nejde. O tuto analogii by se muselo opřít i rozhodnutí soudu o ustanovení zvláštního zástupce. (Takové případy ale nejsou ze soudní praxe známy.)

Výkon (realizaci) subjektivních autorských oprávnění vyplývajících z obsahu autorova absolutního autorského práva lze přinejmenším systematicky oddělit od absolutní ochrany autorského práva, jež autorovi nebylo zcizeno ani se jej nevzdal, neboť nic z toho ani nepřipadá pojmově v úvahu. (Srov. obsah autorského práva podle § 12 a obsah jeho ochrany podle § 32). Nebo-li, do pojmu „výkonu“ autorského práva přísluší jen oprávnění, jež AZ zahrnuje do obsahu autorského práva. Autorské právo samo o sobě v sobě nezahrnuje právo na svou ochranu. Právo na ochranu je totiž relativně samostatné a v některých případech přísluší i jiné osobě než autorovi, jak je tomu u volných děl podle § 35 odst. 2 věta druhá. (Srov. k tomu také tradiční obsah vlastnického práva podle § 123 OZ a systematicky až vedle něj existující právo vlastníka na ochranu podle § 126 OZ.) Platí též, že každé subjektivní autorské právo je vybavené nárokem (žalovatelností), který je oprávněním, jež se druzí k obsahu autorského práva. Nárok, jímž je autorské právo vybaveno, spočívá v oprávnění subjektu tohoto práva požadovat výkon státní moci, popř. uplatnit vlastní moc, za účelem ochrany svého autorského práva. (Obdobným nárokem je vybaven např. i vlastník nemovitosti, i když mu ji spravuje /jeho vlastnické právo vykonává/ vlastním jménem správce, jemuž byla nemovitost, resp. výkon vlastnických práv s ní spojených, smluvně svěřena do správy k tzv. věrné ruce.)

Na podporu tohoto tvrzení lze poukázat i na institut hromadné správy autorských práv ochrannými organizacemi podle *zákona č. 237/1995 Sb., o hromadné správě autorských práv a práv autorskému právu příbuzných a o změně a doplnění některých zákonů*, kdy tyto právnické osoby jednájí v dohodnutém rozsahu jen pokud jde o obsah autorského práva ve smyslu § 12. Soukromoprávní podstatou tohoto institutu je (zpravidla nepřímé) zastoupení autora ve výkonu jeho autorského práva podle AZ, jak také dosvědčuje ustálená smluvní praxe v tomto oboru. Nikoli již (*eo ipso*) zastoupení autora ve smyslu uplatnění jeho nároku z ohrožení nebo porušení jeho autorského práva podle § 32, pokud tak není zvlášť dohodnuto. A to v podstatě nad legální rámec institutu hromadné správy, tj. i nad legální rámec výkonu autorových oprávnění vyplývajících z jeho absolutního autorského práva. Právo na ochranu absolutního autorského práva před jeho ohrožením nebo porušením zůstává autorovi při smluvním výkonu jeho oprávnění ochrannou organizací stále zachováno. (Autor i výkonný umělec, resp. dědic jejich práv, stále zůstávají subjekty příslušných práv.) Tím není vyloučeno, aby ochranná organizace uplatnila nároky ze závazkově právních vztahů (např. pohledávku na zaplacení autorské odměny). Vlastním jménem tak ale ochranná organizace může učinit jen tehdy, vyplývá-li takovéto její jednání ze smlouvy s autorem, která by musela mít obsahové rysy komise.

Předchozí argumentaci ve prospěch aktivní legitimace autora k ochraně svého práva lze opřít i o ústavně zaručené právo na soudní ochranu podle čl. 36 LZPS. Podle něho se může „každý“, tedy bezpochyby i autor filmového apod. vyjádřeného díla, byť obsah jeho autorského práva nuceně (*ex lege*) vykonává cizí osoba, domáhat stanoveným postupem, tedy zejména v souladu s OSŘ, svého práva u nezávislého a nestranného soudu (a ve stanovených případech u jiného orgánu). (A to i proti případně odlišnému zájmu výrobce, který by ochranu práva uplatnit nechtěl.) Připomenout je přitom zapotřebí to, že AZ (ani jiný zákon) nijak neupravuje možné meze základních práv a svobod, mezi něž patří i právo autora (jako kohokoli jiného) domáhat se ochrany svého autorského práva u soudu, ať již proti výrobci (o čemž nebývá pochyb), ale i proti kterémukoli jinému dalšímu uživateli filmového apod. vyjádřeného díla. I kdybychom snad § 6 o výkonu autorského práva výrobcem považovali za ustanovení o „mezích základních práv a svobod“ autora, o čemž s ohledem na celý kontext a účel AZ pochybuji, muselo by i přesto být při aplikaci tohoto ustanovení šetřeno podstaty a smyslu ústavně zaručeného práva na soudní ochranu. (Nikoli tedy dbáno podstaty a smyslu – hospodářské kauzy § 6 AZ, nýbrž podstaty a smyslu čl. 36 odst. 1 LZPS /a vůbec hlavy páte LZPS/, což vyplývá nejen z výkladu, ale i ze samotné hierarchie právních norem.)

Je proto zapotřebí dosvědčit, že kupř. v případě zařazení reklamy do televizní vysílaného filmového díla, jímž dojde k užití vysílaného díla způsobem snižujícím jeho hodnotu (§ 12 odst. 1 písm. a/) – např. pro obsah zařazené reklamy, a to přesto, že k samotnému zařazení reklamy do vysílaného díla (tj. k samostatnému, povahově zvláštnímu, užití vysílaného díla pro reklamní účely) bylo výrobcem, vykonávajícím autorovo autorské právo, uděleno svolení, došlo k porušení autorova nezczitelného práva na ochranu svého autorství podle § 12 odst. 1 písm. a). Jednalo by se totiž o zásah do díla spočívající v jeho užití způsobem snižujícím jeho hodnotu, a tedy o porušení absolutního autorského práva, příslušejícího autorovi. K uplatnění nároku vyplývajícího z protiprávního jednání rušitele práva je v takovém případě – s ohledem na závěry podané výše a na nové výslovné ust. § 32 odst. 4, aktivně legitimován sám autor, jehož autorské právo mu nebylo nikým zcizeno. Ani před novelou AZ z roku 1996 nebylo možno připustit, aby se autor svého ústavně zaručeného práva na soudní ochranu mohl dovolat jen prostřednictvím cizí osoby (výrobce jako vykonavatele práva), jež může být nečinná, anebo jejíž zájmy mohou být v rozporu se zájmy autorovými. Zapotřebí je uvážit i to, že občanskoprávní (autorskoprávní) odpovědnostní vztah povahově vzniká mezi rušitelem autorského práva a přímo autorem (jako subjektem tohoto práva), a to bez jakéhokoli ohledu na to, je-li autor při výkonu svého práva zastoupen (a jak, a kým). Požadovat proto na autorovi nejprve uplatnění svého práva na ochranu

vůči výrobcí, aby byl v dané věci činný, by bylo i nepochopením povahy deliktního (odpovědnostního) závazku, který vznikl rušiteli autorova autorského práva v důsledku jeho neoprávněného zásahu do tohoto absolutního práva. Kromě toho by se jednalo o nepřipustné výkladové zúžení ústavně zaručeného práva na soudní ochranu. Ve svém důsledku by se dokonce mohlo jednat o odmítnutí spravedlnosti (*denegatio iustitiae*), jež nelze v právním státě připustit. (Tímto závěrem se neztíkám, v praxi ovšem nevyužívané, možnosti ustanovení zvláštního zástupce autorovi soudem, jak již bylo uvedeno výše.)

13. Výrobci filmového apod. vyjádřeného díla tím není nijak upřena jeho aktivní legitimace, pokud jde o uplatnění jeho žalobního nároku na ochranu získaného oprávnění k užití díla (zejména k jeho šíření), jak je nabyt od autora smlouvou. Není tomu ale tak proto, že výrobce *ex lege* vykonává cizí autorské právo, nýbrž proto, že výrobce je na základě smluvního vztahu s autorem oprávněn dílo šířit, popř. též jinak užít. Předmětem ochrany zde není autorovo (tj. cizí) autorské právo jako celek, nýbrž výrobcovo jednotlivé oprávnění k užití díla (jež je výrobcem žalovatelné), oprávněně získané smlouvou s autorem. Výrobce zde vystupuje jako kterýkoli jiný oprávněný uživatel díla (tzn. jako kterýkoli jiný smluvně odvozený nabyvatel příslušného oprávnění). Žalovatelnost vyplývající pro výrobce z tohoto jeho oprávnění pak působí vůči každému rušiteli nabytého oprávnění, tzn. event. i proti autorovi, jenž mu toto oprávnění smluvně zřídil.

14. Vyloučit samozřejmě nelze ani smluvní (nikoli již vznikající *ex lege*) výkon jiných nehmotných práv výrobcem. Zejména dalších práv chráněných AZ, tzn. majetkových práv výrobců zvukových, zvukově obrazových a obojích záznamů a majetkových práv rozhlasových a televizních organizací, když osobní práva zde neexistují.

15. Kdo je „výrobcem“ filmového apod. vyjádřeného díla, AZ nestanoví. Neplatí zde žádná legální definice výrobce ani jeho legální fikce. (Do budoucna se autorskoprávní normativní fikci výrobce možná nevyhneme. Závisí to i od mezinárodního vývoje autorského práva.) Kdo je výrobcem filmového apod. vyjádřeného díla ve smyslu AZ, proto odvisí – což je příznačné pro celé autorské právo i pro právo soukromé vůbec, na objektivní skutečnosti, na faktu pravdy, který v případě sporu nezbyvá než podrobit dokazování. Ve prospěch postavení výrobce ve smyslu § 6 pak zpravidla svědčí důkazy (okolnosti) hospodářské a důkazy (okolnosti) právní, zejména autorskoprávní a z oboru práv výkonných umělců. Filmové apod. vyjádřené dílo je totiž fenoménem nejen uměleckým a právním, ale i, a to povahově nikoli na posledním místě, též jevem hospodářským. Výrobcem pak zpravidla bývá ta fyzická nebo právní osoba, která vyvinula iniciativu k výrobě prvního hmotného zachycení filmového apod. vyjádřeného díla a která převzala odpověd-

nost za dosažení tohoto cíle. (Ve francouzském právu srov. Art. L. 132–23 cit. zák.) V důsledku mlčení AZ je třeba tento závěr dovodit doktrinárně a v konkrétním případě jej podpořit důkazně. (Srov. § 5 písm. e/ zák. č. 468/1991 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, ve znění pozdějších předpisů, podle něhož jsou provozovatelé televizních vysílání povinni „**uchovávat záznamy všech odvysílaných pořadů nejméně po dobu 30 dnů ode dne jejich vysílání**“). Rada České republiky pro rozhlasové a televizní vysílání je podle § 22 cit. zák. oprávněna v případě potřeby si vyžádat záznam odvysílaného pořadu.)

Doktrinárně lze zaujmout soukromoprávní stanovisko, že „**výrobce**“ filmového díla a díla vyjádřeného podobným způsobem je ve smyslu § 6 fyzická nebo právnická osoba, která:

a) smluvně nabyla práva (oprávnění) k užití jednotlivých složek filmového apod. vyjádřeného díla, tzn., která smluvně nabyla majetková autorská práva k užití jednotlivých děl (složek, příspěvků) a majetková práva výkonných umělců k užití jednotlivých výkonů (složek, příspěvků), popř. i jiná majetková práva k užití jiných jednotlivých složek (příspěvků), jakož i majetková autorská práva k užití filmového apod. vyjádřeného díla jako celku, a to za účelem hospodářského zhodnocení předmětů těchto práv, bez ohledu na to, zda tato majetková práva smluvně nabyla od nositelů těchto práv anebo od k tomu oprávněných komisionářů nositelů těchto práv, a bez ohledu na to, zda tak jednala za sebe, anebo za ni jednal vlastním jménem, v její prospěch a z jejího příkazu její komisionář, a která:

b) na svůj účet pořídila první zachycení filmového apod. vyjádřeného díla na jeho hmotný podklad (nosič) anebo která tímto jednáním na svůj účet pověřila jinou osobu.

Tato doktrinární definice vychází nejen ze skutku pořízení prvního zachycení díla na jeho hmotný podklad (nosič), což je *quaestio facti*, ale i z toho, že k tomuto pořízení došlo oprávněně (*secundum legem*), tj. v souladu s AZ. Pokud by se tak nestalo oprávněně podle AZ, nejednalo by se o „**výrobce**“ ve smyslu právních důsledků vyplývajících pro něj z AZ a v tom smyslu, jak jej pojmově chápe AZ.

Z celkového zvláštního veřejnoprávního kontextu zák. ČNR č. 483/1991 Sb., o České televizi, ve znění pozdějších předpisů, lze vyvodit, že „**výrobce**“ vlastních prvních zachycení filmových děl televizních, tj. děl určených pro vlastní vysílání, je Česká televize. Cit. zák. ovšem slovo „výroba“ nepoužívání a namísto něj nesprávně hovoří o „**tvorbě**“ (a o šíření televizních programů na celém území České republiky), jako o poskytování služby veřejnosti České republiky. Právnická osoba, již je ze zákona Česká televize, ale není pojmově (a povahově) nadána schopností tvorby. Proto mělo být správně uvedeno slovo „výroba“ a výraz „**tvorba**“ měl

být zmíněn např. jen v souvislosti se zajišťováním tvorby touto právnickou osobou apod. Legislativní chybou je, že cit. zák. ČNR č. 483/1991 Sb. terminologicky ne zcela odpovídá AZ, čímž se narušuje pojmoslovná jednotka právního řádu a ztěžuje jeho aplikace.

16. Výrazem „**výroba**“ je nutno v autorskoprávním smyslu rozumět nikoli výrobu filmového apod. vyjádřeného díla v obvyklém průmyslovém slova smyslu, protože toto dílo se – na rozdíl od svého nosiče, na němž je hmotně zachyceno, nevyrábí, nýbrž tvoří. Výrobou je proto v autorskoprávním smyslu první zachycení filmového apod. vyjádřeného díla na jeho hmotný podklad (fixace do něj). Tímto nosičem může být filmový pás, stejně jako i zachycení obsažené ve videokazetě apod. Z hlediska postavení výrobce (též jako objednatel díla) je rozhodující, že musí povahově (a pojmově) jít právě o první filmové apod. zachycení díla na jeho hmotný podklad. Tzn., že musí jít o originál, ať má technickou podobu jakoukoli (tedy, i kdyby se technicky nelišil nebo jen málo lišil od své kopie). AZ o povaze výrobní činnosti, stejně jako i o významu pojmu výrobce, mlčí. Lze si proto pomoci výkladem doktrinárním, který koresponduje i zahraničnímu pojetí v evropském komunitárním právu (srov. čl. 2 odst. 1. cit. směr. Rady ES).

Z hlediska hospodářského jde v případě výrobce o osobu, jež dala podnět k vytvoření díla nebo, jež přijala cizí podnět (návrh), a která poskytla nebo jinak zajistila organizační, provozní, technické aj. produkční apod. předpoklady (tj. předpoklady vůbec hospodářské), pro pořízení prvního hmotného zachycení filmového apod. vyjádřeného díla na jeho nosič (jako věc, v níž bylo vnímatelně vyjádřené dílo zpodobněno). AZ nevyžaduje pro vznik autorského práva k filmovému apod. vyjádřenému dílu, stejně jako u jiných děl, aby toto dílo bylo pevně zachyceno a aby toto zachycení bylo trvalé. (Povahově a dnes i technicky se tomu ale nelze prakticky vyhnout a naopak je obojí žádoucí.)

Hospodářskou výrobní činnost filmového apod. průmyslu lze z hlediska postavení výrobce považovat za dovršenou (perfektní) až pořízením prvního fixního zachycení příslušného díla do jeho technického nosiče (věci). V tomto smyslu je pak nutno vyložit i údaj o „**místě a roku výroby díla**“, jak jej vyžaduje § 3 odst. 1 písm. f) AVZ. (Další hospodářské fáze, a to distribuční, pořadatelská apod., již nejsou pojmově /a povahově/ součástí výroby hmotných zachycení filmových apod. vyjádřených děl.) Svou hospodářskou činnost přitom musí výrobce provést na vlastní účet (anebo v dohodnuté koprodukcii s jinými výrobci) a na vlastní odpovědnost. Výrobce tedy nese všechna hospodářská (a potažmo i umělecká) nebezpečí spojená s výrobou hmotných zachycení těchto děl, která mohou podstatnou měrou ovlivnit i jejich užití (exploataci).

AZ první zachycení filmového apod. vyjádřeného díla výrobcem nijak neozna-

čuje (ani o něm nehovoří, pouze jej mlčky předpokládá jako právní skutečnost). Výraz „záznam“ ovšem pro ně není vhodný, protože může navádět nevhodné významové asociace s právy výrobců zvukových záznamů ve smyslu § 45 a násl., kdy se jedná o zcela odlišný předmět občanskoprávních vztahů ve smyslu § 118 odst. 1 OZ. Proto je vhodné hovořit pouze všeobecně o hmotném (a přitom pevném a trvalém) „zachycení“ nehmotného filmového apod. vyjádřeného díla. (Výraz „zachycení“ je znám i ObchZ – viz § 536 odst. 2 tohoto zák., kdy se hovoří o „hmotně zachyceném výsledku“ činnosti, jenž se rozumí dílem po smyslu ObchZ.)

Výrobci zpravidla také přísluší vlastnické právo k nosiči díla, k jeho originálu, na němž bylo dílo poprvé hmotně zachyceno (fixováno). Originál díla i jeho rozmnoženiny mohou být samozřejmě jako ostatní věci zcizeny nebo s nimi lze jinak naložit v souladu s realizací vlastnického, popř. jiného věcného práva, k nim. Pro případ takovýto dispozic ovšem platí i hledisko autorskoprávní, které je vyjádřeno v § 30. Podle něho platí prioritě vztahu autorskoprávního před vztahy věcněprávními. Tzn., že kdo nabude originál díla nebo jeho rozmnoženinu (tj. věci), nenabývá tím automaticky žádná autorská práva k dílu, které je na nosiči hmotně zachyceno. (Jde ovšem o ust. dispozitivní, které lze výslovným ujednáním stran vyloučit a nabytí autorského práva k užití díla určit.) Proto také platí, že např. při filmové apod. distribuci je nabytí rozmnoženiny díla do užívání či do vlastnictví kterékoli osoby, patřící do exploatačního řetězce filmového apod. hospodářství, právní skutečností v podstatě podružnou. Rozhodné je nabytí příslušných práv k šíření, popř. k jinému užití díla, jež je na daném nosiči hmotně zachyceno, a to jejich nabytí ve smyslu AZ.

Není přitom rozhodno, zda jde o osobu fyzickou nebo právnickou. Není rovněž rozhodno, zda se jedná o koprodukcí více výrobců, zpravidla v rámci smlouvy o sdružení podle § 829 a násl. OZ nebo v rámci jiné smlouvy. Je-li výrobců více, vykonávají autorské právo autora filmového apod. vyjádřeného díla vůči třetím osobám společně a nerozdílně, což plyne z právní povahy společných závazků, jde-li o závazky ze sdružení. Sjednaným koprodukčním účelem je pořízení prvního hmotného zachycení filmového apod. vyjádřeného díla společným hospodářským přičiněním více osob. (V mezinárodním právu k tomu srov. cit. **European Convention on cinematographic co-production /Convention européenne sur la coproduction cinématographique/** z roku 1992, která ale nemá ustanovení autorskoprávní.) V naší rovině bilaterální srov. **Dohodu mezi vládou Československé socialistické republiky a vládou Italské republiky o filmové spolupráci**, podepsanou v Praze 25. 3. 1968 (viz vyhl. č. 76/1968 Sb.). Tato dohoda rovněž nemá ustanovení autorskoprávní.

17. Tyto povahové předpoklady výrobce obvykle nespĺňuje ten, kdo např. pouze pronajal filmové ateliéry či filmovou techniku, kdo pouze zprostředkoval nabytí práv k užití uměleckých výkonů herců aj. výkonných umělců (tzn. herecká agentura apod.), nebo ten, kdo sice zhotovil hmotné zachycení filmově apod. vyjádřeného díla po stránce technické či produkční, avšak pouze jako prostředník, resp. subdodavatel apod. A to i kdyby mělo jít o zhotovení výsledku pro jeho objednatele tzv. na klíč. V případech pochyb o hospodářské činnosti příslušné osoby, nezbývá než upřednostnit druhý faktický povahový znak výrobce, tj. nabytí příslušných práv k jednotlivým „složkám“ (dílům a výkonům) podle AZ a dále to, v čí prospěch (na čí účet), resp. z jakého příkazu, tak bylo konáno. To, zda byl výrobce přítomen při vzniku díla, jemuž zpravidla předchází delší tvůrčí činnost, není ve smyslu AZ podstatné. Podstatné je až to, že mu jako objednateli bylo odevzdáno výsledné hmotné vyjádření díla za účelem jeho dohodnutého užití.

18. Autorskoprávně není nutné, aby výrobce byl podnikatelem (srov. § 2 odst. 2 ObchZ). Pokud je filmová apod. výroba prováděna výrobcem samostatně vlastním jménem a na jeho vlastní odpovědnost za účelem dosažení zisku (srov. § 2 odst. 1 ObchZ), přičemž není rozhodno, zda byl skutečně dosažen zisk nebo ztráta, půjde o podnikání. A to o podnikání živnostenské (ohlašovací volné), zpravidla ohlašované jako „výroba audiovizuálních děl“. (Srov. ŽZ, zvláště jeho § 25.) Příslušný živnostenský úřad je přitom povinen zaslat Ministerstvu kultury opis vydaného živnostenského listu. Účelem tohoto služebního úkonu je vedení evidence „výrobců audiovizuálních děl“, stejně jako i jejich distributorů, Ministerstvem kultury. Výrobci, popř. i distributoři, těchto děl, u nichž nejde o živnostenské podnikání, ale nejsou v této evidenci vedeni. Třeba říci, že výroba filmů apod. vyjádřených děl může být prováděna i jako činnost nevýdělečná – srov. např. osvětové a školní filmy apod. Proto je rozsah zmíněné veřejnoprávní evidence úzký. Účelem této evidence přitom má být „zajištění ústředních přehledů k provádění autorského zákona“, jež patří do zákonné působnosti Ministerstva kultury, jakož i toto zajištění pro provádění AVZ. (Viz § 2 AVZ.) O dotčené veřejnoprávní evidenci živnostenských výrobců a živnostenských distributorů audiovizuálních děl, resp. distributorů jejich rozmnoženin, AVZ hovoří jako o informačním systému, o němž platí, že ochrana osobních údajů v něm uvedených podléhá zvláštnímu veřejnoprávnímu (i soukromoprávnímu) režimu podle zák. č. 256/1992 Sb., o ochraně osobních údajů v informačních systémech. Tato legální deklarace příslušné evidence za uvedený informační systém, jak ji podává § 2 odst. 1 AVZ, je pojmově nadbytečná, pramení z příprav cit. zák. a změn účelu jeho některých ustanovení v průběhu legislativního projednávání.

19. Výrobce prvního hmotného zachycení filmového apod. vyjádřeného díla

může být současně i distributorem jeho rozmnoženin, který smluvně zajišťuje šíření díla dalším osobám, tj. pořadatelům filmových aj. audiovizuálních představení, provozovatelům prodejen rozmnoženin děl (zejména zachycených na videokazetách) a osobám, které veřejnosti pronajímají, popř. zapůjčují formou výpůjčky, rozmnoženiny těchto děl (opět zvláště na videokazetách). Distribuce rozmnoženin audiovizuálních děl, stejně jako i ostatní uvedené činnosti na konci příslušného hospodářského řetězce, jsou vesměs vykonávány po živnostensku. Jedná se o samostatný druh živnostenského podnikání, který není pojmově zahrnut ve výrobě audiovizuálních děl (srov. arg. § 2 odst. 1 AVZ) a který je živnostenským podnikáním rovněž ohlašovacím volným (srov. § 25 ŽZ). (Z důvodů hospodářských se však distribuci rozmnoženin filmových apod. vyjádřených děl vesměs věnují samostatné specializované, vesměs právnické, osoby, a nikoli přímo výrobci.) Legální vymezení příslušných osob v § 1 odst. 2 písm. b)–e) AVZ však není přesné. S ohledem na povahu filmového apod. vyjádřeného díla, jež nepřipouští, aby bylo předmětem občanskoprávních vztahů (srov. § 118 odst. 1 OZ), nelze v tomto zákoně hovořit o distribuci „děl“ či o jejich půjčování apod., když předmět příslušných vztahů je jiný. Je jím „věc“, již je rozmnoženina hmotně zachycující dílo, tj. věc hmotná, jak ji výlučně pojmově zná dnešní OZ.

20. Podle čl. 15 odst. 2 RÚB platí vyvratitelná domněnka, kdo je výrobcem, a to tak, že: „Osoba fyzická nebo právnická, jejíž jméno je uvedeno obvyklým způsobem na filmovém díle, se považuje za výrobce uvedeného díla, není-li prokázán opak“. AZ o tom ale nehovoří.

21. Legální vymezení „výrobce audiovizuálního díla“ je účelově vymezeno v právu veřejném (viz § 1 odst. 2 písm. b) AVZ). Toto vymezení by snad bylo možno orientačně použít i pro autorskoprávní pojetí výrobce, kdyby ovšem nebylo vadné, a tím velmi zamlžující, již tak kusý, český právní řád v oblasti audiovize. Výrobcem audiovizuálního díla se pro účely cit. zák. totiž rozumí osoba, „která má práva k užití jednotlivých složek audiovizuálního díla a toto dílo vytvořila“. S prvním veřejnoprávním pojmovým znakem výrobce audiovizuálního díla, tj. se znakem ve smyslu práva autorského a práv výkonných umělců, tj. „mít práva k užití jednotlivých děl a výkonů“ (srov. též § 39 odst. 1, lze souhlasit. Druhý veřejnoprávní pojmový znak je již vadný. Výrobce pojmově nikdy není tvůrcem díla. (Snad jedině kdyby došlo ke splynutí tvůrce a výrobce v jedné fyzické osobě, což ovšem není příznačný jev, ale spíše výjimka, která není nosná pro znak definiční.) Na místo slov „a toto dílo vytvořila“ by mělo být „a první hmotné zachycení tohoto díla vyrobila nebo zadala vyrobit“ apod. formulace. Zmíněná veřejnoprávní definice výrobce audiovizuálního díla je proto povahově nepoužitelná i pro účely AVZ, natož pak orientačně pro právo autorské (soukromé).

22. Autorská práva k některým kinematografickým dílům (tj. k filmovým dílům kinematografickým) vykonává podle zvláštního zákona namísto dvou zaniklých dřívějších právnických osob Státní fond České republiky pro podporu a rozvoj české kinematografie, a to opět *ex lege*. Stalo se tak na základě legální sukcese tohoto státního fondu, k níž došlo v důsledku zániku tzv. zbytkových státních organizací **Filmové studio Barrandov – Copyright** a **Filmové studio Zlín – Copyright**, které podle předchozích organizačně právních změn vykonávaly autorská práva původních výrobců kinematografických děl. K jejich zániku došlo roku 1993 s právním nástupcem (sukcesorem), jímž je právě Státní fond České republiky pro podporu a rozvoj české kinematografie. Zrušení obou zmíněných právnických osob bylo provedeno formou jejich sloučení s tímto státním fondem, který převzal jejich veškerá práva a závazky z právních vztahů, „včetně práv a závazků na úseku duševního vlastnictví“. Touto sukcesí však zůstalo nedotčeno právo hospodaření příslušející Národnímu filmovému archivu se sídlem v Praze k veškerým originálním nosičům filmů (tj. k věcem), které jsou majetkem státu, a s nimiž tato práva a závazky souvisí. (Viz § 14 AVZ.)

Přijmy za užití kinematografických děl, u nichž Státní fond České republiky pro podporu a rozvoj české kinematografie vykonává, v důsledku svého legálního právního nástupnictví po obou zmíněných státních organizacích, autorská práva, patří mezi legálně stanovené druhy finančních zdrojů tohoto mimorozpočtového účelového státního fondu. (Viz § 7 písm. m/ cit. zák. ČNR č. 241/1992 Sb.)

Státní fond České republiky pro podporu a rozvoj české kinematografie se dle cit. zák. ČNR č. 241/1992 Sb. zapisuje do obchodního rejstříku. Zapsán je od 15. 9. 1993 v odd. A, vl. č. 8377 obchodního rejstříku, vedeného dnes Krajským obchodním soudem v Praze.

23. V roce 1945 po válce bylo provedeno znárodnění filmových podniků formou zestátnění a byl zřízen státní filmový monopol (připravovaný již v ilegality za války). (Viz dek. pres. rep. č. 50/1945 Sb. z. a n., o opatřeních v oblasti filmu). Tento státní monopol byl zrušen až roku 1993, a to AVZ. K jeho realizaci existovala organizačně právní forma býv. **Československého filmu**, jehož ústřední ředitelství vláda svým nařízením roku 1990 zrušila s likvidací a další samostatné organizační útvary byly postupně privatizovány, resp. sloučeny do Státního fondu České republiky pro podporu a rozvoj české kinematografie.

24. Česká republika je od roku 1994 členským státem **Evropského fondu na podporu koprodukce a distribuce kinematografických a audiovizuálních děl, Eurimages (European Fund for the Support of Co-production and Distribution of Creative Cinematographic and Audiovisual Works, Eurimages/Fonds européen à la coproduction et à la diffusion d' oeuvres de création cinématographiques et**

audiovisuelles, Eurimages/), který byl založen Radou Evropy roku 1988 za účelem podpory filmové a jiné audiovizuální tvorby a distribuce v Evropě. Tato podpora spočívá ve financování výroby a distribuce celovečerních a dokumentárních filmů vzniklých v koprodukcí evropských států, zvláště členských států tohoto mezinárodního fondu. (Ve *Sbírce zákonů České republiky* ale žádné sdělení Ministerstva zahraničních věcí o tomto našem členství nebylo uveřejněno. Úředně vzato není naši veřejnosti známo.)

25. Pokud jde o veřejnoprávní otázky televizní, platí, že právním nástupcem býv. **Československé televize**, zrušené dnem 31. 12. 1992 *zák. č. 597/1992 Sb., o zrušení Československého rozhlasu, Československé televize a Československé tiskové kanceláře*, je v oboru autorských práv a v „**právech příbuzných**“ právu autorskému v rozsahu stanoveném § 6 a § 46 a násl. **Česká televize**. (Viz § 3 odst. 1 *zák. ČNR č. 36/1993 Sb., o některých opatřeních v oblasti rozhlasového a televizního vysílání*.) Ust. § 3 cit. *zák. ČNR č. 36/1993 Sb.* dále stanoví, že zmíněná legální sukcese **České televize** se vztahuje na díla vyrobená studií **Československé televize** na území České republiky. **České televizi** bylo tímto *zák.* rovněž uloženo zajistit „**od oprávněných osob, na jejichž díla a výkony se vztahuje ochrana podle autorského zákona, práva k užití děl a výkonů podle odstavce 1 třetími osobami, pokud o to třetí osoba požádá, a to za podmínek sjednaných mezi třetí osobou a Českou televizí. Práva oprávněných osob podle autorského zákona zůstávají nedotčena**“ (§ 3 odst. 3 cit. *zák. ČNR č. 36/1993 Sb.*). Kromě toho bylo tímto *zák.* uloženo **České televizi** zajistit rovné podmínky užití děl, k nimž byla převedena práva (v *zák.* nesprávně jako „**děl převedených**“) k užití držitelům licencí k provozování televizního vysílání, a to za podmínek stanovených AZ. (Srov. zejm. § 22 a násl.). Plnění všech těchto povinností bylo uloženo Radě České televize. Všechna dotčená ust. veřejnoprávní povahy, navazující v řadě bodů na AZ, byla přijata v důsledku zániku České a Slovenské Federativní Republiky dne 31. 12. 1992, s nímž bylo spojeno mj. i zrušení dosavadní **Československé televize**.

26. Čl. 10 *Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů č. 3, 5 a 8* (sděl. č. 209/1992 Sb.) o právu každého na svobodu projevu nebrání státům, aby „**vyžadovaly udělování povolení rozhlasovým, televizním nebo filmovým společnostem**“. „**Filmovým společnostem**“ se dnes u nás žádné povolení k filmovým činnostem neuděluje. I z hlediska ŽZ se jedná o živnostenská podnikání ohlašovací, které je volné. Povolovací (licenční) veřejnoprávní režim však stanoví pro provozování určitých televizních a rozhlasových vysílání *zák. č. 468/1991 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání*, ve znění pozdějších předpisů.

27. Celý § 6 se vztahuje obdobně na výkonné umělce a jejich výkony (viz § 39 odst. 1). Srov. též § 36 odst. 2 písm. a) a odst. 3.

„**Složkami**“ filmového apod. vyjádřeného díla je proto zapotřebí rozumět i jednotlivé umělecké výkony herců, hudebníků, zpěváků, tanečníků aj. výkonných umělců, kteří svými filmově apod. užitými výkony provádějí filmová apod. vyjádřená díla, rovněž filmově apod. užitá.

28. Ve slovenském právu platí autorskoprávní a související soukromoprávní zákonná úprava, která byla recipována z práva československého, ve znění platném k 31. 12. 1992.

Jen na okraj slovenského právního řádu poznamenávám zvláštní slovenské veřejnoprávní pojetí podle *zák. č. 270/1995 Zb. z., o štátnom jazyku Slovenskej republiky*. Podle § 5 odst. 2 tohoto slovenského zákona musí být jinojazyčná audiovizuální díla, tzn. i česká audiovizuální díla, určená dětem do 12 let, což je v podstatě otázka umělecké povahy díla, popř. i projevu vůle toho, kdo dílo šíří, dabovaná do státního jazyka na území Slovenské republiky, tzn. do jazyka slovenského. Jedná se o veřejnoprávní povinnost, kterou ale nelze chápat jako smluvní přímus, neboť není stanoveno, jakou smlouvu a s kým by měl uživatel díla uzavřít. Ke splnění této veřejnoprávní povinnosti je zapotřebí uzavřít smlouvu, jíž bude uděleno patřičné svolení k užití jinojazyčného díla jeho dabováním do jazyka slovenského, což se týká nejen díla, ale i (a snad ještě více) užití výkonů výkonných umělců (herců aj.), a to vše ve smyslu recipovaného původně československého AZ, ve znění slovenských předpisů. Dále je zapotřebí též připomenout slovenský veřejnoprávní *zák. č. 1/1996 Z.z., o audiovizii*, který je jistou obdobou českého AVZ z roku 1993.

SUMMARY

Článek s názvem Výklad audiovizuálního práva pojednává o platném českém právo z oboru audiovize. Autor se zabývá nejen výkladem českého autorského zákona v jeho posledním znění z roku 1996, ale i výkladem dalších audiovizuálních právních předpisů z jiných odvětví právního řádu. Přináší některé nové pohledy na pojetí tohoto práva, u něhož přežívají některá starší ustanovení z roku 1965, která jsou předmětem kritické analýzy. Zejména je kriticky poukázáno na to, že český autorský zákon není v oblasti ochrany audiovizuálních děl slučitelný s dnešním evropským komunitárním právem. Kusou a velmi strohou úpravu autor řeší svým doktrinálním výkladem. Vychází přitom z ustálených názorů české právní vědy za posledních několik desetiletí.